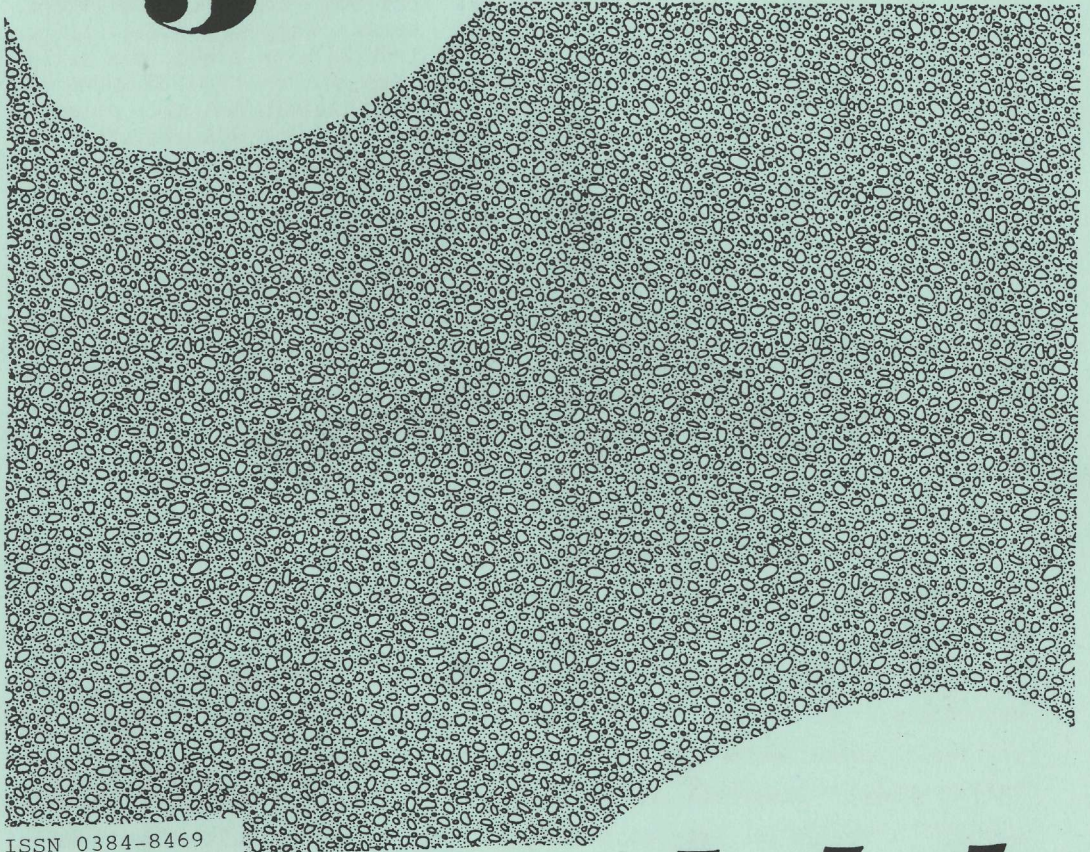

aja

1990

ISSN 0384-8469

57

kiri

ajakiri - (KAUG)METSÄÜLIKOOL NELI KORDA AASTAS

Käesolev number on selle aasta esimene.

Ta on hilinenud ja ajaplaanis nihkunud. See ei tähenda automaatselt seda, et aastakäik - 4 numbrit - 1990. a. jooksul ilmuda ei võiks. Ent AJA KIRI ei olene üksi selle toimetajast, vaid ka kaastöölised ja tellijatest. Kui pole ühte, pole ka teist.

Peab vajalikuks tähelepanu juhtida AK vastandlikkusele kõigi teiste eesti publikatsioonide suhtes. Suurem osa neist, kes AJA KIRJAGA kokku puutuvad, on üks ja seesama kategooria inimesi, ka siis kui nad sellest endale aru ei anna. Kõik maksavad AJA KIRJA kinni kas töös või rahas, kas tellijana, kaastöölisena või toimetajana. Paljud samas isikus, idealistlikus vahekorras ajakirjaga, kus posti, paberi ja trükikulu on ainus, mis selles tegevuses tasutakse ja tellimistest laekub. Kas see on hea või paha või koguni rumal, seda siinkohal ei aruta. Küll aga toimib AJA KIRI niimoodi nagu mõtteline liikmeleht ringkonnale, kes seni on AJA KIRJA eksistentsile mõtte leidnud. Võibolla nihkub kõik ideeline tegevus nüüd Eestisse ning AK järele pole endist vajadust muuks kui kurioosumiks.

Ühest küljest on osa pagulust ammu valmis kaduma, teisest küljest ei tohiks pagulus tervikuna ega liiga kiirelt likvideeruda. AJA KIRJA välismaiste kaastööliste ja tellijate hinnata ja otsustada on, kuhu paigutada selles küsimuses AK. Peab aga samas ära märkima, et passiivsest poolehoiust ei jatku, vaid "liige" ülal antud mõistes tähendaks ka mingit lugeja hoolt ja sidet ajakirjaga. Kui niisuguseid isikuid rohkem kui käputäis ei ole, on AK tegemine kaunis üksildane asi. (Tänu siinkohal Sydney kirjandusringile, kes oma koosolekutelt AK-le ergutavaid postkaarte saadab). Tagasiside on äärmiselt tähtis ja vajalik asi üksipuha mis tegevuses.

Peale ülaltoodud mõtete on tegelik vajadus ütelda, et AJA KIRI ilmub päris kindlalt edasi veel üks aasta ning et aeg on uuendada tellimist. Uued tellimishinnad on antud leheküljel 47.

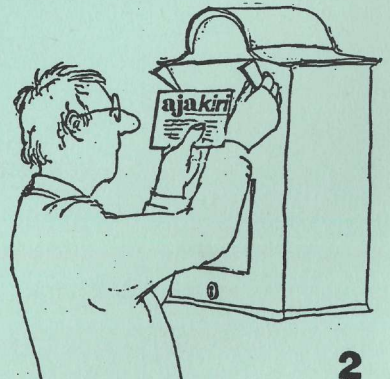
Eksituste vältimiseks paluks kõigil saata oma tellimine kohalikule AK esindajale, või sinna, kuhu varem olete tellimise saatnud (Nimed ja aadressid leheküljel 47, obs! Torontos uus esindaja.)

Kui väljaspool Skandinaaviat olete ekslikult saanud postziiro sissemaksu kaardi, siis jätke see tähelepanuta, see kehtib ainult Skandinaavia maades).

Telli kohe ajakiri

EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOGU

HUVITAVAT LUGEMIST NELI KORDA AASTAS!
KOGU EESTLUSE PROBLEEMID.
TOIMETUS ROOTSIS. TULEB ÖHUPOSTIGA.

PE $\frac{A}{1166} \approx 57$

MÕTTEID EV 72. AASTAPÄEVAL

Teame, et maailm ei rutanud tunnustama Eesti Vabariigi sündi 24. veebruaril 1918. Oma idanaabrit pidime selleks relvajõuga sundima. Tuhanded võitlejad jätsid seejuures oma elu. Aga ellujäänuid on veelgi olemas. Rohkem on alles neid, kelle varase nooruse mälestused pärinevad meie Vabadussõja perioodilt.

Olin ise nelja aastane, kui enamlaste pealetung sõja raskei algerioodil rullus üle Virumaa kuni Tallinna lähiseni, et siis, 1919. aasta algul, meie vägede survel uuesti tagasi veereda. Mind oli viidud vanaisa tallu sõjavarju. Lahingud jõudsid aga lõpuks ka otse meie põldudele.

2. veebruaril 1920 kirjutati alla rahulepingule, mille alusel Venemaa tunnustas Eesti Vabariigi iseseisvust igaveseks ajaks. Järgneva paari aasta jooksul suvatsesid ka teised riigid tunnustada Eesti de jure iseseisvust. Ameerika Ühendriigid said sellega hakkama alles 1922. aastal, neli aastat peale Eesti Vabariigi väljakuulutamist ja ühena viimastest.

Ühendriigid on seda vähemalt seni jätkanud, 50 aastat peale seda, kui meie vabaduse esimene tunnistaja, siis juba Nõukogude Liidu nime all, meie rahulepingu meelevaidselt ja õigustamatult murdis.

Järgnenud aeg on möödunud Eesti Vabariigi taastamise lootustes. Kas on see moment juba ligidal? Neli aastat tagasi, Eesti Vabariigi 68. aastapäeval pidasin ettekande eestlusest paradoksaalses maailmas. Käsitledes küsimust, kas jätkata meie peaaegu lootusetuna tunduvat lootmist, väitsin et kindlasti. Maailmasündmuste areng on alati olnud täis ootamatusi ja mõnedki neist võivad osutuda meile soodsaiks. Sel ajal polnud aga veel selge, et üks ootamatus on äsja võimule pääsenud, Mihhail Gorbatšov. Ta erines oma eelkäijatest esialgu vaid selle poolest, et hakkas kohe võitlema viina joomise vastu. Tulemuseks oli suur suhkru puudus, sest seda oli vaja salaviina põletamiseks. Gorbatšov aga sellest palju ei ärritunud, sest ta oli välja töötamas palju laiahaardelisemat ideed, mille

varsti esitas perestroikana, ümberehitamise ehk uutmisena.

Nõukogude Liit on kogu aeg olnud majanduslikes raskustes. Kommunistlik süsteem, mida seal ekslikult teaduslikuks peetakse, pole elujõuline. Vigu nähti aga alati läbiviimises, mitte teoorias. Gorbatšov jätkab seda viga. Oma raamatus "Perestroika" seab ta kõige aluseks Lenini õpetuse ja lubab selle õige rakendamise teel Liidu tõelisele õitsengule viia. Selleks nõuab ta töolistelt suuremat distsipliini ja tööviljakust. Edasi teostab ta teatava detsentraliseerimise ja paneb kohapealsetele alljuhtidele algatuse ja leidlikkuse kohustuse. Seni olid nad harjunud käske ootama kõrgemalt poolt. Nüüd anti neile aga suurem mõttevabadus ja õigus väärnähete kritiseerimiseks, et nad nii saaksid oma algatuse edukamalt teostada. Seda nimetati glasnostiks ehk avalikustamiseks, mis pidi aluseks olema ühiskonna ja partei demokratiseerimisele. Ennast kritiseerivatele parteikaaslastele vastas Gorbatšov 1987. algul, et tema algatustest mingeid ühiskondlikke konflikte pole karta. Rahvusküsimusi Nõukogude Liidus ei puudutanud ta oma ideedes üldse.

On imekspanemise väärt ja otse uskumatu, et nii julge ja ettevõtlik mees samaaegselt on võimetu oma ideesi lõpuni läbi mõtlema ja nende rakendamise tulemusi ette nägema. Aga nii see on. Majanduslik perestroika, mis lähtub kommunistlikest ideedest, ei saa üldse õnnestuda. Ameerika majandusteadlane ja Nobeli laureaat Leontief ütles kord, et perestroikat läbi viia on sama raske kui pingviini korralikult lendama õpetada. Seega pole Liidu praegune majanduslik allakäik lihtsalt ümberkorraldamisega seotud ajutine nähe, vaid palju tõsisem kriis.

Teiseks ei näinud Gorbatšov ette seda, et paljud ei rakenda avalikustamist ainult majanduslike pahede paljastamiseks, vaid kõigi ühiskondlike väärnähete kritiseerimiseks. Algas partei ja valitsuse mineviku kuritööde avalikustamine, eriti Stalini ajastust. Paljastati Kremli hoolimatus keskkonna saastamise ja hävitamise suhtes. Viimases küsimuses oli Eesti esirinnas, sest põlevkivi- ja fosforiiditööstus mürgitas meie põhjavett ja hävitas maastikku.

Ka rahvusprobleemide käsitlemine Nõukogude Liidus, millele Gorbatšov polnud mõelnud, sai alguse Eestis juba 1987, perestroika algperioodil. Nüüd on see levinud peaaegu kõigile Liidu rahvastele. Balti riikides algas ka protest Nõukogude Liidu okupatsiooni vastu ja hakati nõudma kommunistliku

Kolonisatsiooni lõpetamist. Balti riigid ja Poola andsid eeskuju, mis viis kogu Ida-Euroopa kommunistliku süsteemi lagunemisele. Ning lõpuks on Kremli endas aru saadud, et Kommunistlik Partei tsentraalse ainuvõimuna pole suuteline juhtima ja kujundama ühiskonda edukal viisil.

Kas see kõik on mingi ettenähtamatu segadus või ootamatu ime? Oma kirjutistes globaalse eestluse kohta olen käsitlenud ka ühiskondliku loomingu küsimusi. Olen nimetanud välisloominguliseks protsessiks seda, kus looja ja loodu on kaks erinevat nähet, näiteks kingsepp loob saapad, kunstnik loob maali. Vastupidi, siseloominguline protsess on selline, kus loodu loob end ise, näiteks looduslik kasv ja bioloogilised nähted, mis kulgevad süsteemi sisemiste reeglite toimel. Katsed ühiskonda luua ühe idee alusel, ühest tsentrumist, ühe suure juhi tarkusest, on katsed rakendada välisloomingu printsiip ühiskonnale. See on põhiliselt vale lähtekoht ja määratud ebaõnnestumisele. Ühiskonna üks element, olgu see Lenin või Kommunistlik Partei, ei saa ju tegelikult olla väljaspool ühiskonda, nagu kingsepp on väljaspool saapaid. See on vaid hädaohtlik illusioon. Ühiskond on keerukas looduslik süsteem, mille areng toimub paljude loovate isikute, organisatsioonide ja algatuskeskuste vastastikuse koostöö ja mõjude tulemusena. Selline vaba areng ei vii tingimata mingis ettemääratud suunas, kuid see loob ühiskonna liikmetes siiski arengu ja edu tunde, ning vabaduse tunde, mida vajab iga inimene enda tõeliseks teostamiseks. Selles mõttes on lääne demokraatiad palju lähemal ideaalsele ühiskonnale kui seda on keskselt ja ühe lihtsa ideoloogia juhitud ühiskonnad.

Õeldust lähtudes oli see varem või hiljem möödapääsmatu, mis praegu Ida-Euroopas ja Nõukogude Liidus toimub. Ühiskonnad seal on nihkumas ebaloomuliku välisloomingulise printsiibi kasutamisel loomulikule siseloomingulisele arengule. Näeme, kuidas kujuneb mitmete ideede vaba võistlus ja kuidas tulevad esile paljud algatusgrupid, mis arendavad vaba, loomingulist ühiskondlikku tegevust.

Ei Gorbatšov ega ka ta vastased pole sellest aru saanud. Viimased pole oma nõutuses ja kiirete sündmuste tõttu suutnud olukordadele reageerida ega Gorbatšovi kukutada. Ta ise on aga leidnud lahenduse pidevas taandumises. On ajaloo nali, et teda siin läänes peetakse suureks poliitiliseks juhiks ja Ida-Euroopa vabastajaks. Kui vabanetakse, siis mitte tänu ta juhtimisele, vaid tema ettenägematusele.

Ei taibata, mis tegelikult toimub. Ühendriigid soovivad, et Gorbatšovi plaanid teostuksid. Kui see tõesti juhtuks oleks Ühendriikidel tegu endisest palju tugevama ja majanduslikult õitseva Nõukogude Liiduga, kes koos uue Euroopaga võiks Ühendriikide positsiooni maailmas täiesti hävitada. Sellele ehk mõeldaksegi, sest juba on alanud katsed ise Liidu majanduspartneriks kujuneda ja selleks olevat parem, kui Liit ei laguneks väiksemateks riikideks. Jälle kord on Ühendriikide arvatavad huvid ja Eesti huvid vastuolus, nagu nad seda olid ka Teise Maailmasõja ajal.

On veel teine põhjus, miks Ühendriigid on leiged meie püüdluste suhtes ja miks nad meie annekteerimise mittetunnustamist pole eriti rõhutanud ega tegudele laiendanud. Ühendriigid on riik, mis ei rajane ühele rahvusele ega kultuurile. Siin pole kunagi ametlikult aru saadud rahvusriigi mõttest ega rahvuste ja kultuuride püüdlustest. Seda isegi kardetakse, sest selles usutakse avalduvat natsismi, segregatsiooni ja šovinismi nähteid. Se nähaksegi juba venelaste kasvavas juudivaenulikkuses ja armeenlaste ning aserbaidžaanlaste vastuoludes. Möödunud aastakümnete jookus, alati kui mõnel mitmerahvusliku riigi rahval (näiteks Iraanis, Angoolas ja praegu Etioopias) oli võimalusi iseseisvuda, on Ühendriigid kuulutanud end olevat suure terviku hoidmise poolt.

Tuleb loota, et Ühendriikide hoiak meile tegelikult tähtsusetuks jääb. Juba pikka aega on maailmas rahvuslikke liikumisi, mis seavad esiplaanile ühiskonna organiseerimise ja riikide loomise vastavalt keelele ja kultuurile. Sellest on näiteks haaratud baskid ja kataloonlased Hispaanias, armeenlased ja kurdid Türgis ja Iraanis, kašmiirid Indias ja mitmed muud rahvused. Nende senine vähene edu on tingitud sellest, et neil puudub suurriikide sümpaatiat ja toetus. Nõukogude Liidus arenevad ju praegu samuti rahvustele ja kultuuridele rajanevad iseseisvumise taotlused. Arenevates olukordades võivad need saavutada edu. Seega on Eesti vabanemine ehk rohkem tingitud rahvuste revolutsiooni edust Liidus ja mujal maailmas kui Ühendriikide või Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni arusaamisest ja abist.

Mida peame selles olukorras tegema meie, eestlased, nii kodumaal kui ka väljaspool? Kirjutistes globaalse eestluse kohta väitsin, et tunneme hästi oma iseseisvuse ajast pärit riiklikku poliitikat ja oleme kodus ka kultuuripoliitikas. Kuid oleme vähemate kogemustega riiki rajavas ja riiki taastavas poliitikas. Selle teostamise vorme näeme praegu näiteks Põhja-Iirimaal, Palestiinas, Liibanonis, Lõuna-Aafrikas ja Indias. On nii rahule

kui ka võitlusele rajanevad strateegiaid. Võime rõõmuga märgata, et Eestis ja teistes Balti riikides arendatakse uusi riiki ettevalmistava poliitika meetodeid, mis annavad lootust ja millele võime olla uhked. Need väljendavad suurte rahvamasside rahumeelsetes ja distsiplineeritud väljaastumistes, nõudmiste rajamises õiguslikele ja seaduslikele alustele ning kannatlikus suhtlemises Kremliga. Leedus oli Gorbatšov võimetu sellise poliitika avaldusviiside vastu. Näide Balti uudsest poliitikast esineb praegu Riias, kus loodetakse ka armeenlasi ja aserbaidžaane juhtida rahulikule ja leidlikule konfliktide lahendamise teele. Ka lääneriikidele näitame sellega, et neil pole vaja karta natslikke ja šovinistlikke tendentse meie rahumeelsete ja õigustatud kultuurrahvuslike nõudmiste taga.

Teoreetilisest analüüsist lähtudes võime öelda, et see, mis toimub praegu Eestis ja teistes Balti riikides, on ühiskonna siseloominguline areng mitmete ideedega ja initsiatiivi keskustega ning erinevalt mõtlevate inimestege nende taga. See pole halb, kui on korraga mitu rauda tules. Näeme rühmitusi, kes alguses on edukamad, sest nad seisavad praegusele võimule lähemal, ja teisi, kelle aeg on ees. Lahendused ei tule niikuinii ainult vastavalt sellele, mida soovitakse, vaid vastavalt sellele mis on kujunevates olukordades võimalik.

Teoreetilistest kaalutlustest ja kogemustest teame, et suured monoliitsed süsteemid ei jagune uuteks väiksemateks süsteemideks korda ja efektiivsust säilitades. Sellised jagunemised on rohkem revolutsioonilise segaduse taolised. Ka Nõukogude Liit on selline monoliitne süsteem ja tema praegu näiliselt sujuv ümberkujunemine võib teatavates tingimustes järsu korralagedusega jätkuda. Kõige soodsam moment Eesti Vabariigi taastamiseks võib tulla siis kui Liit on kõige nõrgem oma sisemises segaduses ja meie lahkumist enam takistada ei jaks või ei taha.

See on vähem võimalik, kui perestroikal oleks edu. Aeglase arengu tee, millele mõned rühmitused loodavad, ei pruugi olla tee Liidust välja. Oma taganemisele on Gorbatšov ehk ise seadnud piirid, või pannakse talle piirid tema vastasrinna poolt. See väljendub juba näiteks Partei Keskkomitee hiljutise istungi deklaratsioonis, mida läänes suureks Gorbatšovi võiduks loetakse. Selles öeldakse aga et Liidu majandus ei saa toimida ilma tsentraalse plaani ja juhtimiseta, et rakendusele tuleb demokraatlik tsentralism, et keelatakse liikumised mis on hädaohtlikud Liidu tervikule

ja et kogu perestroika jätkumine on rajatud Lenini printsiipidele. Ühendriigid oskavad selles näha suurt edu, meie tunneme aga seda juttu juba 70 aastat. Nagu varem mainisin, ei oska ka Gorbatšov näha vigu kommunistlikkus teorias, ikka ainult läbiviimises, kuigi ta ise püüab rakendada selleks inimlikkust ja demokraatiat, et ikka elus hoida vildakut teooriat. Selles valguses tundub aga Liidu sujuv areng positiivsete lahenduste suunas olevat küsitav ja ootamatuste aeg on ees.

Aga ka Eestile soodsad võimalused on sellega ees. Me vajame Eestile täielikku vabadust ja poliitilist iseseisvust. Ta on meie ajalooline geograafiline ala, meie rahvuse ja kultuuri kodu. Meil on praegu suur globaalne eesti ühiskond, kuid selle tuumaks on Eesti. meie globaalses peres on mitmeid keeli rääkivaid ja paljusid kultuure tundvaid huvitavalt mitmekülgseid inimesi, kuid meie rahva enamik on Eestis. Seal on meie kultuuri lätteid, mis peavad saama vabaks võõrast võimust, nii et eestlaste vaba looming kõigil aladel saaks rikastada eestlust kodumaal ja väljaspool vaba kultuurivoolu kaudu kogu eestluse globaalses süsteemis. Oleme loonud oma kodud mitmele mandrile, kuid meie rahvusel on ainult üks kodu, Eesti. Oleme ta kujundanud aegade jooksul oma näo järgi. Ta on meie ühislooming. Lõpetan ettekande Rene Eespere laulu sõnadega: "See kodu on püha; armastan, sind, Eestimaa!".

Valter Rand

**) Ette kantud Florida Eestlaste Koondise korraldatud Eesti Vabariigi aastapäeval Ft. Lauderdale'is 25. veebruaril 1990.*

ALAR OLLJUM

KÕNELUS TIIA RAUDMAGA

Alar Olljum: Palun ütle, miks oled praegu Stockholmis?

Tiia Raudma: Olin kolm kuud järjest Eestis. On vaja lääne õhku vahele hingata ja muid praktilisi asju ajada. Nagu näiteks arutada Eesti Kongressi pressitoimkonna asju Jüri Estami ja teistega ning ka ühtteist siit osta, mis Eestis puudu või vaja.

AO: Kas võiksid rääkida lühidalt oma eluloo. Kus oled sündinud, üles kasvanud, mis ajast eesti asjadega tegelenud?

TR: Ma olen sündinud Sydneys, Austraalias, seal ka üles kasvanud ja hariduse saanud. Hariduselt olen raalispetsialist, küberneetik. Lapsest peale olen olnud tegev eesti ühiskonnas, viimasel ajal rohkem poliitilisel alal. Sydneys tegutseb Balti Nõukogu - organisatsioon, kus on peamiselt noorema sugupõlve balti pagulased, me ajame nimelt Balti poliitikat Austraalias, sest ka Austraalia poliitikuid on vaja Balti asjades informeerida ja lobby-tööd teha.

AO: Mis oli või on Sinu amet Balti Nõukogus ja kui kaua oled seal tegutsenud?

TR: Ma olen seal praegu eesti esinduse juhataja; kolm isikut igast rahvusest on Balti Nõukogus ja mina juhendan eestlaste osa, mis tähendab ka seda, et olen Austraalia Eesti Seltside Liidus abiesimees ja poliitilise ala juhataja. Olen mõlemas ametis edasi, kuigi olen sealt juba kaua ära olnud. Katsun siit Austraalia eestlasi informeerida olukorrast Eestis.

AO: Need kolm kuud, mis veetsid Eestis, ei ole Sul esimene kord? Millal varem käisid ja mis eesmärkidel?

TR: Arvan et olen kokku 11 korda Eestis olnud. Esimest korda oli 1976 mil

sugulased olid esmapõhjuseks. Peale seda sai mulle väga selgeks poliitiline olukord Eestis ja kuidas asju arutati pargis istudes ja metsas jalutades, mida ka ise tegin. Katsusin selgitada pagulus-eesti asju seal ja aru saada oludest Eestis.

AO: Sul tekkis pahandus Austraalias sellest et osalesid VEKSA seminaril. Kas võiksid lühidalt jutustada sellest perioodist oma elus?

TR: Esimene ja ainus kord, kui ma VEKSA seminaril käisin, oli 1981. Ma läksin sinna selle mõttega, et erilist eesti keele õppekursust läbi teha mida VEKSA pakkus. Terve rida Tartu ülikooli nimekaid õppejõude esinesid seal, oli võimalik kohata väga paljude kultuuritegelastega, kes samuti olid lektoriteks. See oligi põhjus, miks läksin. Tahtsin ka teada, mis seal juhtub ja kas ja kuidas proovitakse propagandat teha. Tegelikult prooviti seda ainult kahel korral, üks oli lõpupäevadel, kui keegi vestles välispoliitilisel teemal. Suurem osa grupist boikoteeris seda.

Pahandus tuli sellest reisist küll; olin tol ajal eesti kooli õpetaja Sydneys ja üldse väga tegev eesti asjades. Ma rääkisin oma kavatsusest minna VEKSA kursusele ja milleks ma seda teen. Proovisin selgeks teha, et saan sealt palju rohkem kui "nemad" (oleneb, mida "nemad" all mõelda). Mul oli ka teada VEKSA poliitiline tagamaa. Aga ikkagi tuli sellest suur pahandus ja seda jätkub tänapäevani. Leidsin, et see oli minu elus väga kasulik moment ja ma pole seda kahetsenud. Kahetsen ainult seda, et inimesed nii vähe mõistavad poliitikat ja et vanem generatsioon on nii pessimistlik noorema generatsiooni suhtes ja arvavad, et kui punastega natuke kokku puutuda, et siis muutud ise ka järsku kommunistiks. Minu arvates on säärane vaatevinkel nooremate inimeste suhtes väga solvav. See eeldab, et kui pole üle 60 a. vana ja isiklikult üle elanud vene okupatsiooni, siis ei ole ka mingit poliitilist mõistust. Sellega ma küll nõustuda ei saa.

AO: Oled vist maailmavaatelt konservatiiv? Mõni sõna Su poliitilisest hoiakust, palun.

TR: Jah, siin on tegu huvitava kontroversiga. Ise pean ennast, igal juhul mitte sotsialistliku maailmavaatega inimeseks. Poliitiliselt olen parempoolne, eriti mis puutub välispoliitikasse. Mis puutub sisepoliitikasse, on mul teatud seisukohad, mis puudutavad naisõiguslust ja mis alati ei ühtu konservatiivsete hoiakuga selles küsimuses. Juhtub, et

eriti eesti vanem generatsioon peab mind kahtlaseks, vähemalt roosaks, kui mitte täiesti punaseks. Sellevastu minu Austraalia sõprade hulgas võetakse mind nii parempoolsena kui vähegi võimalik. Ja kui ma rändel ütlen, et teatud ringkonnad mind punaseks peavad, siis nad naeravad endid peaaegu et puruks, sest nad ei kujuta ette, et see üldse võimalik on. See tähendab muidugi seda, et inimestel, kes niimoodi teisi klišeerivad, ei ole poliitilist arusaamist ja antud juhul nad ei tunne ka mind ega ole mind kohanud. Nad loevad, mis Austraalia eesti leht kirjutab ja kuna lehe toimetaja pole positiivselt meelestatud minu suhtes, siis paratamatult kukkub nii välja et olen "vähemalt roosa".

AO: Viimased aastad eriti oled olnud seotud eesti asjaga. Näiteks kui kohtusime Austraalias, olid tegev ESTOga Melbourne'is. Mis hinnangu annad sellele sündmusele?

TR: See oli oluline sündmus kahel põhjusel. Esiteks, et see toimus Austraalias, kus eestlaskond on nii kaugel ülejäänud maailmast. Teiseks, see millest rohkem räägitakse - esimest korda oli Eestist võimalik osa võtta. Tähendab, asjas oli poliitiline moment millega ürituse tähtsus tõusis. Loomeliitude inimeste osavõtt, kes olid ka Eesti uue ärkamisaja juures, tõstsid ESTOT poliitiliselt. Vaatamata kultuurihuvidele on mu poliitiline huvi veelgi suurem ja see tegi ESTO mulle isiklikult palju väärtuslikumaks ja huvitavamaks, kui muudu olnuks. Mitmed üritused, millega mina lõpuks seotud olin, olid mitteplaanitsetud, polnud ametlikult ESTO kavas. Aga just need andsid ESTOLE niipalju juurde, et see sai uue dimensiooni.

AO: Peale ESTO lõppu oli Sinu korter varjupaik paljudele tuntud tegelastele Eestist. Kuidas Sa selle aja üle elasid?

TR: Minul polnud häda midagi, küsimus on, kuidas mu naabrid elasid ja toibusid sellest, et nägid hommikul vara ja hilja öösel järjest uusi inimesi minu juurest minemas ja tulemas. Paljud inimesed tulid ju peale ESTOT Melbourne'is Sydneysse, mis oli väga hea, sest ilma Sydneyta pole nagu Austraalias käinudki. Sydney lähistel toimus siis ka Metsaülikool, MÜA. MÜA ja Sydney olid mõlemad olulised, proovisime kõiki Eestist tulnud inimesi mõjutada osa võtma ka Metsaülikoolist, kasvõi paar päeva. See õnnestus päris hästi. Kõige lähema visiidi tegid need, kes olid ametliku grupireisiga ja tiheda Inturisti kavaga Austraalias. Kuna suutsin neid

veenda Metsäülikooli tulema, tuli mul ka nendele kõigile kaks ööd öömaja anda. Minu elutoa põrandal on maganud Lepo Sumera, Mikk Mikiver, Ignar Fjuk ja paljud teised tuntud ja vähemtuntud isikud. ESTO mängis tähtsat osa ka selles, et väliseestlastel ja kodueestlastel oli võimalik natuke pikemalt juttu ajada, isegi vaielda ja välja ütelda asju, mida on tahetud öelda juba aastaid. See tegi õhu puhtamaks.

AL: Sa oled paljudest Metsäülikoolidest osa võtnud ja nagu lugejad on märganud, oled ka "Aja Kirja" esindaja Austraalias. Mis tähtsus on olnud Mü liikumisel Sinu enda suhtes?

TR: Pean ütleva et Mü on mulle olnud väga tähtis. See oli see seltskond kus oli võimalik eesti asju arutada veidi intellektuaalsemal pinnal. Hakkasin Metsäülikoolige tegutsema vist juba 1971. Sellest ajast peale olen ka selle juhatuses. Esimest korda, kui sellisest üritusest osa võtsin, oli Rootsis, jaanuaris 1971, mis siis veel polnud Metsäülikool, vaid talveüritus Vemdalenis, kus oli tore omaealistega, eesti asjast huvitatutega, koos istuda ja poliitika üle vaielda. 1976 võtsin osa Pocona seminarist Põhja-Ameerikas mis toimus enne Baltimore ESTOt. See oli väga huvitav kokkutulek väga oluliste inimestega, kellel oli häid mõtteid eestlusest. Peale MüA olen käinud metsäülikoolis paar korda Kanadas ja paar korda Rootsis.

AO: Pärast ESTOt ei läinud kaua aega, kui siirdusid sügisel 89 Eestisse. Kas siis oli tunda, et asjad hakkavad kiiremalt liikuma?

TR: Mina tundsin tugevat muudatust eelmisel aastal. Kuigi olin Eestis ka 1988, just kui toimus Loominguliste Liitude Pleenum, mis tõesti andis suure tõuke uuele ärkamisajale, oli kõik ikka veel liiga uus. Aga eelmise aasta sügisel tundsin, et inimeste lootus ja usk oli kasvanud, et Eesti võib jälle uuesti vabaks saada, oli levinud uus vaade ja mõtlemine. Kohe peale ESTOt (jaan. 89) ei saanud Eestisse sõita, kuna pidin natuke raha teenima ja majanduslikult toibuma. Peale visiiti Eestisse olin jälle Austraalias uut reisikapitali teenimas. Nüüd olen üle kolme kuu "töötu" dollarite teenimise mõttes, töötan rublade eest, mis pole sama asi.

AO: Viimati saabusid Eestisse vahetult enne Vabariigi aastapäeva ja sind kutsuti kohe tööle. Mis tööd Sulle pakuti ja millega said hakkama?

TR: Veebruaris saabusin selle mõttega et Eesti Kongressile kaasa aidata. Veel mõtlesin et peale EV aastapäeva ja Eesti Kongressist osa võtmist olen veel paar nädalat ja siis sõidan tagasi Rootsi, Saksamaale või mujale. Kuid vaevalt sain Tallinna, kui minu abipakkumisest kujunes välja täisajaline töö. Tunne Kelam palus mind tegutsema välispressi kontaktiteenistusse, et aidata Eesti Kongressi eelseid teateid välismaal levitada. Samal ajal pakkus Sirje Endre, kes praegu on Eesti Komitee abiesimees, mulle täisajalist tööd "Eesti Elu" juures, mis on "Kultuuri ja Elu" väljaanne, ilmub kord kuus ja millel on võrdne eesti ja inglise keelne osa. Hakkasin kohe töötama EE juures, aga suurem osa minu ajast esimesel kuul läks välisajakirjandusega tegelemisele. Kolm kuud olin väga tihedas tegevuses ja kasutasin siin juhust kutsuda kõiki, kes vähegi saavad väliseesti teisest generatsioonist, kes välismaal sündinult inglise keelt hästi valdavad, Eestisse propagandasõda pidama. Moskva levitab desinformatsiooni ja on ette näha, et see läheb aina hullemaks nagu Leedu osas on tehtud. Eestil on vaja inimesi, kes tunnevad läänemaailma, selle massimeediume ja oskavad Eesti vabadusvõitlust välismaa areenile viia. Meie, väike grupp väliseestlasi, neli inimest, vajame kõvasti abijõudu. Kui keegi on huvitatud, paluks võtta kontakti "Eesti Elu" toimetusega (andmed intervjuu lõpus. toim.)

AO: Kuidas oled Sa praktilise eluga toime tulnud? Kas tunned ennast juba nagu alaline elanik?

TR: Ideeliselt pole raske minna jõukalt elult rasketesse oludesse. Siiski olen ka ära hellitatud lääneinimene, nii et Eesti olukorras elada on mulle raske küll. Näiteks poes käimine, söögi muretsemine. Õnneks sugulased ja sõbrad aitavad. Aeg on aga nii huvitav ja tegevust palju, et pole aega mõtelda niisuguste asjade peale. Vahel hing igatseb igapäevast ajalehte põhjalikkude maailma uudistega, et kord nädalas võiks osta "Time Magazini" või "Coloumnisti". Või apelsiini mahla ja muud tühist. Alati ei saa mida tahad. Kui ma praegu Austraalias oleksin oma normaalse töö juures, siis ma arvatavasti igatseksin tagasi elu mõtet ja ideaali, raalidega tegutsemine Sydneys ei ole praegu sugugi ahvatlev võrreldes poliitika tegemisega Eestis.

AO: Sa kutsud siin üles väliseesti noori tööle Eestisse. Aga edasi, oled Sa mõelnud, mis vahekorrad tulevikus võivad välja kujuneda erinevatest keskkondadest noorte vahel ja meie inimeste vahel üldse?

TR: See on huvitav küsimus. On selge, et kuigi välis- ja kodueesti noori ühendab tugevasti eestlus ja poliitilised arusaamad ja sihid Eesti riigi suhtes, siis ikkagi lahutab kultuur ja keskkonna pärand, olenevalt sellest, kus keegi üles kasvanud. Eestlased hakkavad pikapeale ja sügavuti aru saama sellest, mismoodi Nõukogude võim on nende isiksust jõudnud mõjutada. Et see, arusaamisest hoolimata, suunab nende käitumist. Sellepärast ei ole kontaktid praegu alati nii probleemivabad kui võiks olla. See lahendub ainult tihedamate kokkupuutumiste läbi. Väliseestlasel tuleb kauemat aega kui nädal hotellis Eesti oludesse sisse elada, enne kui ta hakkab aru saama, kuidas ja miks eestlane mõtleb nii või tegutseb naa. 50 aastat erinevaid kultuure (või kultuuri puudust) seda ei saa olematuks teha või kohe teiseks muuta.

AO: Kas võiksid väliseestlasele midagi öelda töö- ja õppimisvõimalustest Eestis?

TR: Võimalik on nii töö kui õppimine, kuigi seda alati ei saa korraldada väljaspoolt, olin näiteks ise kohal enne, kui töövõimalus avanes. Tartu ülikoolis on väliseesti üliõpilasi, samuti lavakunsti kateedris Tallinnas. Kunstikoolis tean ka ühte. Lehtede juures, kus on inglise keelega tegemist, on väliseesti noori. Hädasti ja igal pool on vaja inglise keele tõlke. Eestis tõlgitakse küll kompetentselt, kuid praktikata on keel konarlik. Kõige tõsisem probleem on see, kus elada. Kui väliseestlane ilmub Tallinna kasvõi paariks nädalaks, siis võtku kontakt "Kultuuri ja Eluga", seal saab alati oma abi pakkuda ja nõuannet.

AO: Nagu ütlesid, oled peale "Eesti Elu" olnud tihedalt seotud Eesti Kongressiga. Missuguse mulje jättis Eesti Kongress? Mis ülesanded Sul olid?

TR: EK ajal olin seotud selle pressikeskusega. Oli vaja vastu võtta telefoni kõnesid välismaalt andmete andmiseks kongressist. Välisajakirjanikke oli vaja abistada, intervjuusoove, kokkusaamisi, tõlgiabi vahendada. Välisajakirjanikud tulid kas alalistest esindustest Moskvas või otse Rootsist, Taanist, Hollandist, Ameerikast.

Kongress oli huvitav ja põnev, kuigi sain seda jälgida ainult raadio kaudu, kuna olin pressiteenistuses kogu aeg. Välispressile oli kongress huvitav, kuigi nad ei saanud sellest palju aru. Nad ei mõistnud kuidas oli võimalik korraldada midagi niisugust N.Liidus, ilma et see oleks NL ametlike organite poolt korraldatud või lubatud. Selline rahvaalgatuslik asi

N. Liidus oli neile mõistatuslik ja vajas selgitamist.

AO: Mis on põhiprobleemid välisajakirjandusega läbikäimisel, miks nad nii halvasti meist aru saavad? Või kas nüüd saavad? Kas saame ise rohkem teha selles küsimuses?

TR: Eks see ole sama probleem, millega pagulased on võidelnud üle neljakümne aasta - Balti riike ei taheta kuulda võtta. Neile ei pöörata tähelepanu. AGA NÜÜD NEIL ON TÄHELEPANU! Seda tuleb maksimaalselt ära kasutada. Tähelepanu ajal tuleb niipalju korda saata, kui vähegi võimalik. Mina arvan, et õnn on olla praegu pagulane ja baltlane, kes elab praegust aega üle. See on ajalugu ja see ei kordu, ent seda tuleb ka TEHA! See on see miks ma ise Eestis olen, teist võimalust ei ole ega tule.

Välisajakirjanikel ei ole selget pilti Balti ajaloost, aga ka muu Euroopa on neile üks ähmane värk - kõik need rahvused, mis omavahel kaklevad ja maad jagavad, kes jõuab eristada, kes on sloveen, kes tsehh või kes eestlane, kes leedulane! Nüüd kui nii palju juba on Balti asjadest räägitud, nüüd on võimalik selgeks teha, mis on baltlaste koht maailmas, Euroopas, ajaloos ja mis on nende riikidega juhtunud. Mina vaatan asjale nii, et kui nüüd keegi võtab lõpuks vaevaks meid kuulata, siis tuleb meil ka rääkida. Ajakirjanikke tuleb niipalju kui võimalik meelitada Eestisse. Kui nad tulevad, tuleb neid ka poputada. Neid on vaja isiklikult tundma panna, et Eesti asi on tähtis kõigile ja et eestlastel on õigus omal maal ja oma maale, et eestlased ei diskrimineeri venelasi, ei kiusa neid taga, asi on vastupidine. Eestlased püüavad rahumeeli oma elu jälle uuesti kõlbliseks teha. Kõigist nendest asjadest saavad välisajakirjanikud kohapeal paremini aru. Vastupidi juhtub, et tähtis ajakirjanik Londonist helistab ja kukub sealt epistlit lugema, mis eestlased kõik venelastele häda teevad. Oma silm ja kõrv on kuningas. Aga Lääs peab ka harjuma sellega, et baltlased tahavad status quo'd rikkuda ja edaspidi maailmakaardil iseseisvalt seista.

AO: Me oleme praegu SILJA LINE'i sadamas, Sina teel tagasi Eestisse. Ma tean, et Sul on praegu mure, kas üldse tagasi pääsedki. Milles asi?

TR: Loodetavasti on see ajutine mure. Olin Eestis pikendatud isikliku kutsega. Oli vaja pikema aja kutset, mis lubaks mind aasta jooksul mitmeid reise teha Stockholm Tallinna vahel. Kultuuriministeeriumi kaudu taotlesin

sellist kutset. Tahtsin seda pidulikult esitada Stockholmis NL konsulaadis härra Rahumaale. Sel päeval liikusid jutud, et hr Rahumaa ei tegele üldse enam viisadega. Läksin sinna, aga ei jõudnud kuhugi, sest keegi seal eesti keelt ei rääkinud ja kutse oli eestikeelne. Lõin käega ja loodan asja Helsingis korda saada.

AO: Samal päeval kui Stockholmi saabusid (15.5) nägid Sa siinses televisioonis, kuidas interid tungisid Toompeale. Sinu kommentaar?

TR: See näitab et Eestis juhtub midagi iga päev ja sealt on hädadohtlik üldse ära tulla!

AO: Sinu laev lahkub varsti. Täna Sind jutuajamise eest ja soovin palju õnne Sinu tegevuses. Tervita kodumaad!

TR: Teen seda! Väliseestlased - tulge Eestisse!

"KULTUUR ja ELU" toimetuse kontakttelefonid 449 558, 437 768, Fax 7-0142-449558. "KULTUUR ja ELU", Narva mnt 5, 200 090 Tallinn

TIIA RAUDMA
MELBOURNE' IS ESTO 88
FOORUMIT JUHATAMAS

PÄIVIKUMÄRKMEID EESTI KONGRESSILT

NELJAPÄEV 8. MÄRTS

Reisipäev Eesti Kongressile. Äratus kell 04.15. Päeva esimese rongiga Stockholmi. Kaasas raske kohver täis kirju ja kingitusi ja õlakott videokaameraga. Kell pool kümme kohal pealinnas - kohe taksoga Grand Hotelli pressikonverentsile. Saadikud USAst, Kanadast ja Rootsist selgitavad, kuidas reageerida kui Eestisse sisse ei lasta.

Sain USA eestlaste delegatsiooni limusiiniga lennuväljale. Seal ootasid juba mitmed vanad ja tulevased tuttavad - meie esindajad ka Austraaliast ning kaks rootsi poliitikute delegatsiooni, konservatiivse partei juhi Carl Bildti ja liberaalide abiesinaine Birgit Friggeboga eesotsas.

Lendasime suure kaarega ümber Soome lahe. Kardetakse vist, et otse tulles näeksime liiga hästi Paldiski sõjaväebaasi. Kohtumine okupatsioonivõimu esindajatega lennuväljal oli erakordselt kiire ja viisakas. Tollis isegi sooviti "Tere tulemast". Klaasseinte taga ootas rahvamurd, Eesti raadio ja televisioon ning Eesti Kongressi peorganisatorid Tunne Kelam, Trivimi Velliste, Vardo Rumessen, Lagle Parek, Sirje Kiin ja Sirje Endre ning veel palju teisi, nagu näiteks tuntud Hirvepargi miitingu organiseerija Tiit Madisson. Õhtu veetsin sugulastega Lasnamäel. Vaatasime televiisorist Miss Estonia valimisi. Finaalis pidavat osalema Eesti kaunimad neiud, mis küll oli ilmne liialdus. Uudistesattes nägime ka oma saabumist ja intervjuusid lennujaamas.

REEDE 9. MÄRTS

öö "Viru" hotellis. Hommikul räägitakse raadiouudistes Eesti Kongressist ja eriti välisdelegaatide saabumisest. Peale lõunat läksime sadamasse, et teisi välisdelegaate vastu võtta. Meil lubati oodata tolliametnike "eeskojas". Kui aga paar USA delegaati pani suure USA lipu provokatiivselt seinale, hakkas tolliülem närviliselt meid kui lambaid lipu ette nurka suruma. Esimeste hulgas tuli laevalt Toomas Ilves Münchenist ja üks viimastest oli mu vent Hain. Läksime koos "Viru" hotelli, sealt edasi välisdelegaatide koosolekule Heliloojate Majas. ENSV välisministri asetäitja Toivo Kuldsepp oli kohal ja tervitas meid. Kui ta oli lahkunud, selgitati, et ministri positiivne hoiak Eesti Kongressi suhtes on päris hiline nähtus. Tunne Kelam, Vardo Rumessen ja Sirje Endre informeerisid meid viimastest sündmustest ja plaanidest ning toonitasid just meie

osatahtsust seisukohavõttude suunajana kongressil. Koosolekut valvas kümnekond noormeest Kaitseliidust.

Tibavas viimas jalutasime Niguliste kiriku juurde, kus küünlameri tuletas meelde Tallinna pommitamist venelaste poolt täpselt 46 aastat tagasi. Thomas Vaga pidas valgustatud müüri ääres lühikese hingepalvuse ohvrite mälestuseks.

LAUPÄEV 10. MÄRTS

Hommikupoolel käisin külas. Pirital ja Meriväljal filmisin, kuidas Tallinna lahe tormavad lained pritsisid uhkelt üle autotee. Keskpäeval olid välisdelegaadid külalistena ERSP koosolekul Kirjanike Liidu majas. Lagle Parek, Eve Pärnaste ja Jüri Adams andsid informatsiooni kongressi kohta ja võtsid vastu uusi liikmeid - peamiselt USA ja Kanada saadikuid.

Järgnes huvitav lõunasöök "Gloria" restoranis. Olime viiekesi Rootsist. Esiteks teatati ukse juures, et pole kohti kuna restoran olevat inimesi täis. Kui saadi aru, et oleme kongressi delegaadid välismaalt, siis lasti meid kohe pooltühja saali. Kelneri soovitusel tellisime kõige paremad road ja joogid. Terve arve oleks maksnud kohalikule elanikule pool kuupalka, mõnele meist oli aga võibolla poole tunni tasu. Nii vaeseks on Eesti eestlase teinud Suur Vennasvabariik!

Õhtul toimus EV Kodanike Peakomitee pidulik vastuvõtt ja pressikonverents Raekojas. Esimees Tunne Kelam tervitas ja tänas kaastöölisi ning külalisi. Pressikonverentsil vastasid Carl Bildt ja teised Lääne-Euroopa poliitikud Trivimi Velliste tõlkimisel ajakirjanike küsimustele. Carl Bildt kirjeldas diplomaatlikult ja korrektselt Rootsi hoiakut okupeeritud Eesti suhtes. Rootsi välisminister Sten Andersson võinuks seal mõndagi õppida nii Baltikumist kui diplomaatiast.

Raekojast tõttasin Mustamäele oma tädi 65 a. sünnipäeva peole. Jutuajamine peolauas lõppes tv-uudistega, kus Eesti Kongressil jälle oli tähtis osa. Hilisõhtul hotellis vaatasime koos vennaga läbi kõik kongressi deklaratsioonide ja otsuste eelnõud ning arutasime, kuidas võiksim mõne eelnõu peale reageerida.

PÜHAPÄEV 11. MÄRTS

Peale hommikusööki saadikutest kubisevas "Viru" hotelli restoranis läksime läbi pargi Estonia kontserdisaali. Sissekäigu ees lehvisid mitmed sini-must-valged lipud ja maja ümber seisid valves 200 Kaitseliidu liiget. Provokaatorite eemalhoidmiseks kontrolliti hoolega kõiki saadikuid ja külalisi. "Estonia" fuajees võis rahvamurrus näha väga paljusid Eesti

tuntumaid kultuuri- ja poliitikategelasi. Saalis olid välisdelegaatide kohad reserveeritud eespool, kuna loodeti, et ühiselt suudaksime arvamust suunata, kui peaks kerkima vaieldavaid küsimusi. Eesti Kongressi avamine oli võimas nagu tohutult suure šampusepudeli plahvatus! Laval olid Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, solistid ja segakoor. Saali seinte ääres seisis tüdrukutekoori "Noorus" lauljad rahvariietes. Eesti hüümi sellises seltskonnas ja sellises saalis lauldes, leidsin, et polnud kunagi varem seda nii hästi ja nii täiest südamest laulnud. Lipud toodi sisse võimsa, hoogsa lipulauluga. Toimus palvus ja kongressi õnnistamine, millele järgnes osa Rudolf Tobiase vägevast oratooriumist "Joonas läkitus". Oli suur elamus! Avakõne esitas Tunne Kelam, keda kongress tervitas püsti seistes mitmeminutilise aplausiga! Seejärel algas kongressi koosolek erinevate deklaratsioonide esitamise ja arutamisega ning tervituskõrdega. Deklaratsioonide tutvustajaks olid Trivimi Velliste, Edgar Savisaar, Rein Tamme, Tõnu Parming, Mart Laar, Vardo Rumessen ja Jüri Adams. Deklaratsioonid käsitlesid kongressi kodukorda, volitusi ja seadusliku riigivõimu taastamist Eestis. Pöörduti NSVL Ülemnõukogu, ÜRO ja EV peakonsuli poole jne. Parandusettepanekud anti kirjalikult redaktsioonitoimkonnale, mis Sirje Endre osaval juhtimisel pidi ettepanekutest tegema kongressile aktsepteeritavad kompromissilahendused. Koosoleku juhatajaks valiti Rein Tamme ja Endel Lippmaa, nende abilisteks Paul Erik Rummo ja kaks väliseestlaste esindajat. Mitmel pool äratas imestust, et esimesena võttis endale koha juhataja laua keskel delegaat Rootsist. Selle kohta kirjutas Stockholmis ilmuv ajaleht "Teataja": "... Andres Küng...kippus koosolekut juhutama rootsipärases kerges ja familiaarses stiilis...mis selles - oma ajaloolises missioonis teadlikus ning hetke pidulikkusest liigutatud - auditooriumis... tundus kohatu". Siiski oli selline suhtumine kongressil erandlik. Kuigi mõned kõnelejad esinesid nõrgalt ja ei pidanud eriti kõneainest kinni, oli siiski üldmulje väga positiivne. Terve kongressi korraldus oli antud oludes suurepärane, enamus sõnavõttudest olid asjalikud ja konstruktiivsed, mitmed isegi vaimukad.

ESMASPÄEV 12. MÄRTS

Eesti Kongressi teisel päeval jätkus deklaratsioonide esitamine ja parandamine. Huvitavaks päevakorrapunktiks kujunes Eesti Komitee valimine. Juba paar päeva ette käisid taktikalised kaalutlused ja ettevalmistused kahe suurima grupi, Rahvarinde ja ERSP juhtkondades. Kongressil esitasid omapoolseid soovitusnimekirjad RR, ERSP, Naisliit ja väliseestlased.

Hääletati lõunavaheajal, hääli loeti viimase istungi jooksul. Sel istungil toims ka kongressi teravam poliitiline võitlus.

Päeva eelviimase dokumendina võeti vastu "Deklaratsioon Eesti Vabariigi maa-alal elavatest teiste riikide kodanikest". Peale seda esitas Marju Lauristin Rahvarinde Eestseisuse eelnõu "Eesti Kongressi pöördumine kõigi Eestis elavate rahvuste poole". See pöördumine põhjustas mitmeid kriitilisi sõnavõtte. Leiti enamasti, et sõnastuse stiil oli sobimatu ja et pöördumise sisu ei lisanud midagi uut eelnenud deklaratsioonile. Lõpuks pani Hain Rebas terve kongressi laginal naerma, kui ta tabavalt ironiseeris pöördumise "emotsionaalse, nõukogudeliku vuristamise" üle. Tulemuseks oli, et Rahvarinde pöördumine lükati ainsana kõikidest kongressi dokumentidest täielikult tagasi. Seda otsust võiks ka võtta näitena poliitilisest arengust ja meelsusest kongressil, kus telgitagune võimuvõitlus ERSP ja RR ringkondade vahel lõppes ERSP täieliku eduga. Peab siiski toonitama, et suur enamus otsustest tehti suure häälteenamusega ja suures üksmeeles. Tundus, et eesti rahvas oli ometi jõudnud vaimsetest järeleandmistest ja pealesunnituid "reaalsustest" oma vaba tahte avalduseni. Teerajajana väärrib suurt austust Rahvarinne, aga teenäitajaks on tormides ja tuultes olnud need üksikud dissidendid ja endised poliitvangid, kes Eesti Kongressil nägid oma kindlate toekspidamiste esimest suurt viljasaaki. Enne lõputseremooniat teatati Eesti Komitee valimistulemused. Valitud sai 71 saadikut, nendest järjekorras 20 esimest olid: Tunne Kelam, Endel Lippmaa, Mart Laar, Kaido Kama, Trivimi Velliste, Sirje Endre, Mari-Ann Rikken, Eve Pärnaste, Jüri Estam, Jüri Adams, Tõnu Parming, Marju Lauristin, Tiit Madisson, Lagle Parek, Tiit Käbin, Hain Rebas, Edgar Savisaar, Illar Halliste, Vardo Rumessen ja Rein Järlik. Öhtu lõppes ühise koosviibimisega Pírita restoranis.

TEISIPÄEV 13. MÄRTS

Keskpäeval toimus uue Eesti Komitee esimene koosolek. See olevat olnud võrdlemisi pingutav ja segane, kuna mitmed saadikud kannatasid väsimuse ja unepuuduse all. Siiski moodustati lõpuks juhatus ja erinevad komisjonid. Esimeheks valiti Tunne Kelam ja eriti huvitava ameti sai endine poliitvang Tiit Madisson - olla KGB likvideerimise komisjoni esimees. Pealelõunal arutasid välisdelegaadid edaspidiseid ülesandeid - kuidas levitada informatsiooni ja taotleda välismaailma tunnustust Eesti Kongressile ja Eesti Vabariigile. Teisipäeval jõudsin veel külastada Eesti Televisiooni ja raamatuärisid, käisin vaatamas uut hotell "Palac'i", kus tegin tutvust m.h. Rootsi konsuliga. Jõudsin ka imetleda, kuidas Eino Baskin "Vanalinna

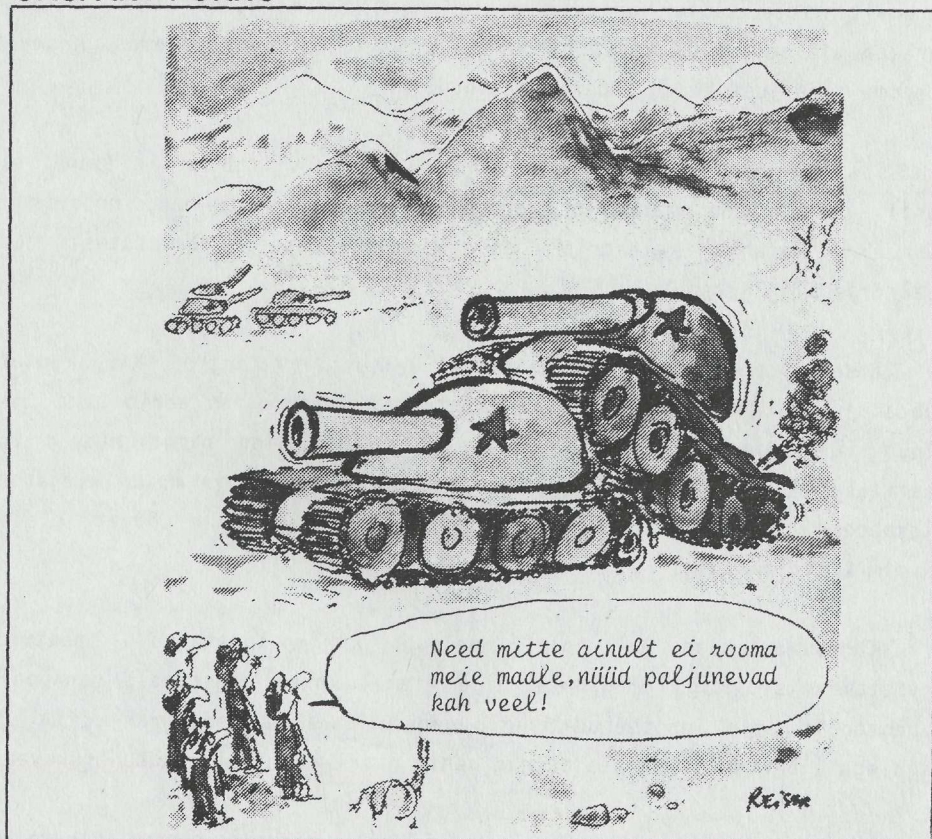
Studios" tegi proovi Aarne Uksküla ja Merle Talvikuga. Öhtul, vaadates televiisorist Ülemnõukogu kandidaatide tutvustamist, tundsin rõõmu, et peaaegu kõik toonitasid Eesti Kongressi seadusepärasusi ja oma tahet koostööks Eesti Kongressiga. Tulevik näitab, kui viljakaks see koostöö kujuneb.

KOLMAPÄEV 14. MÄRTS

Kui Interrinne korraldas oma suure meeleavalduse Vabaduse väljakul, olin koos mitme teise välisdelegaadiga väljasõidul Pilstveresse, kuhu jõudsiime peale põnevaid seiklusi Järvamaa metsateedel. Öhtu veetsin EIS-i õllelauas Tartus, kuni oli aeg jõudu koguda järgmise päeva kojusõiduks Tartust Tallinna ja sealt tagasi Rootsi.

Aho Rebas

OKUPANT PORNO

EESTI EKSIILKIRJANDUS KOGUPILDIS

Ei ole põhjust imestada, et *Bernard Kangro* "Eesti kirjakuulutaja eksiilis" (Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1989, 231 lk. suures formaadis, peale bibliograafia autorite biograafia ja piltidega) valmimine ja trükkitoimetamine aega võttis. Ettekuulutatud oli se juba mitu aastat tagasi, ka teose ajaline raam on aastad 1944 - 1986.

Niisugust raamatut ei ole kõige parema tahtmise juures võimalik mõne õhtupoolikuga kokku seada. *Kangro* ütles kord naljatades, et see, millega ta nüüd tegeleb, on umbes vastav sellele, mida *Napiersky* (1793 - 1864) omal ajal baltisaksa kirjanduse kohta avaldas. Ilma *Napiersky* biblio- ja biograafiata ei ole suurt mõtet baltisaksa kirjandusele üldse läheneda, vähemalt mitte selle vanemale osale. Aga *Napiersky*l oli veel ka abimees Kuramaa ajaloolase ja kultuurisõbra *J.E. von Recke* näol olemas. *Kangro*l ei ole oma töös just kedagi abimeest olnud.

Siis see nimi "kirjakuulutaja" ise. *Kangro* viitab selle kaudu tagasi eesti kultuuriloo hanesule aegadesse. Kauges minevikus proovis *D.H. Jürgenson* "Marahwa Kalendris" anda ilmunud eesti raamatutest teateid pealkirja all "Kirja-Kulutaja".

Täpselt nagu *Jürgensoni* omaaegne üritus on *Kangro* "Kirjakuulutaja" puhtakujuline teatmeteos. See ei väärtusta, vaid registreerib seda, mis on olnud ja ilmunud. Suured ja väikesed teosed ning nimed saavad võrdse käsitluse osaliseks. Väärtustamine jääb kirjandusloo ja muidu kirjatarkade ülesandeks, seda järgmises etapis. Viimasena asub esile kõige õiglasem ja karmim kriitik - Aeg.

Järgnevad read ei ole mõeldud *Kangro* koostatud teatmeteose arvustamiseks. Kuigi olen seda õige mitmel korral eestpoolt tahapoolt ja tagantpoolt ette lehitsenud ning lugenud, pole ma seejuures mitte ühtegi viga ega libastumist tähele pannud peale paari äärmiselt tüütu trükivea.

Olen eesti eksiilkirjanduses mingil määral tegev olnud selle

lapsekingadest saadik, kui see Helsingis 1944. a kevadel ja suvel oma alguse sai. Aga ka mulle oli teatud määral üllatav eesti eksiilkirjanduse kogupilt, mis *Kangro* teatmeteoses kõiges oma imposantsuses esile kerkib.

Me oleme harilikult eesti eksiilkirjanduse all mõelnud neid uudisteoseid, mis siin väljas on kirjutatud, olgu siis värsis või proosas. Kuid selle kõrval on ju olemas eesti eksiilkirjanduse kui suure sümfoonia teised osad - eesti kirjanduse uustrükkide peatükk, eesti keelde tõlgitud raamatute osa, see osa eesti kirjandusest, mis siin väljas teistesse keeltesse on tõlgitud või teistes keeltes kirjutatud. Peale selle veel väga mitmetahuline ja sisurikas alajaotus, mida *Kangro* "Varia" all esitab - uurimused ja ülevaated, kogu- ja teatmeteosed etc etc.

Võime näiteks tähele panna, et eksiilkirjanduse autoritest kõige rohkem teistesse keeltesse tõlgitud on *Gailit*, *Kalmus*, *Mälk*, *Uibopuu* ja *Viirlaid*. *Gailiti* "Karge meri" ilmus saksa keeles Memmingenis nii hilja kui a. 1985. "Toomas Nipernaadi" tuli poola keeles 1986 või 1987, mida ehk seetõttu *Kangro* bibliograafias ei ole. Mul oli kirjavahetus (minu abikaasa kaudu ja tõttu) selle tõlkija proua *Alice Maciejewskaga*, kes paras jagu enne sõda oli Poolasse abiellunud. Nipernaadi ilmus Varssavis ühes ajakirjas järgneva jutuna ja pidi just raamatuna välja tulema, kui saksa sõjavägi Hitleri juhatusel terve Poola õhku laskis. Poola keeles juba valmis ja köidetud *Lutsu* "Kevade" tiraaž lendas samal ajal vast taevast, ilma et oleks raamatukauplustesse jõudnud. Aegade rahunedes otsis vanaproua *Maciejewska* üles ajakirjas ilmunud leheküljed, redigeeris oma tõlke moodsamasse poola keelde ja raamat pidi ilmuma, kui ainult paberit leiduks. "Kas ei oleks võimalik Rootsist paberit saada?" kirjutas ta mulle. Lõpuks ilmus Nipernaadi siiski, ilma Rootsi paberita. Ta lubas mulle ühe eksemplari saata, aga kustus enne, kui raamatu posti jõudis panna.

Teine suhteliselt huvitav peatükk on tõlked teistest keeltest eesti eksiilkirjanduse raamistuses. Nendega tegeles peamiselt "Orto" kirjastuse *Andres Laur*, peale seda kui tal enam pea ühtegi eesti kirjanduse oma autorit käepärast ei olnud. Tuleb välja, et peaaegu terve *Mika Waltari* vägagi vahelduva kvaliteediga toodang on eesti keelde tõlgitud. *Waltari* ja teiste soomlaste kõrval tõlgiti õige palju ka inglise keelest. Peaasjalikult muidugi laia publiku raamatud - *Annemarie Selinko* "Désirée" ja teised taolised. Nende kõrval siiski ka *Väino Linna* ja *John Steinbeck*, *Hemingway* ja *Hermann Hesse*. Aegamööda jõudsid mõned nendest, ma mõtlen

eeskätt laiatarbekaubast, ka Eestisse ja tegid seal inimesed õnnelikuks. Ma mäletan, et üks mu kirjavahetuse sõber oli surmani kurb, kui üks kõide *Margaret Mitchell* "Tuulest viidud", mida ta oli usaldanud välja laenata, oli turukotis värsket verise liha kõrval lõplikult rikenud...

*

Eksiilkirjandus on aegade algusest peale olemas olnud. Kirjanikud kui rahutusttekitav element on õige sageli maalt välja saadetud. Juba *Ovidiusega* alustades.

Vahe on siiski selles, et eesti eksiilkirjandus põgenes ise.

1944. a. põgenes tubli kolmandik eesti aktiivsetest ja kõige paremas loomisjõus autoritest, põgenesid ka lugejad. Need ongi kõigepealt just lugejad, kes raamatute ilmumise kinni on maksnud ja sellega eesti eksiilkirjanduse olemasolu võimalikuks teinud. Kirjanikud ise on, nagu üldiselt teada, võrdlemisi abitud olevused. Abi ja toetust mujalt kui oma lugejaskonnalt ei ole kunagi olnud.

Tallinna kompartei ja tema valduses olevad lehed ja ajakirjad katsusid selle piinliku nähtuse üldse surnuks vaikida. Kui mõnikord sõna võeti, siis emigrantide nimetuse all, *Majakovski* sõnu Esimese maailmasõja lõpupäevilt kurjasti pruukides:

Emigratsija
novaja natsija -
kõik linnad nendest haisevad...

Vahel öeldi, et imperialistide tallalakkujad, andevaesed olevused, kes oma andetust poliitilise propaganda eesmärgil läätseleeme eest müüvad. Selle peale Tallinna keskkomitee ja selle kultuurijuhid nagu üldse ei mõtelnud, et me tegime siin Rootsis tõsist tööd, olgu kirjanikud või lugejad, ja saime selle töö eest ka tõsist palka.

Mingit erilist arusaamist ei olnud ka rootslaste poolt loota. Rootsi kirjanduslikule üldisele arvamisele käis see üle mõistuse, et niisugune nähtus nagu eesti eksiilkirjandus olemas ja võimalik oli, et Stockholmis, Lundis ja mujal tegutses üks oluline osa eesti kirjandusest täies elujõus. Amatöörid, kes siin oma esimesi kirjanduslikke varesejalgu veavad... Las nad siis teevad seda koos türklaste, kurdide, kreeklaste ja teiste ABFi režiiis, oli ehk rootslaste kokkuvõtte. Seda muidugi suurtes joontes. Ma ei taha kuidagi eitada, et paaril viimasel aastakümnel on eksiilkirjanduse autorid Rootsi kirjanduse fondist nii töö- kui reisistipendiume saanud. Sellel eeldusel muidugi, et sul uus raamat värskelt on ilmunud ja keegi kallid kaasmaalane - ma ei tea, kes - selle kohta paar positiivset rida on

kirjutanud.

Ent eesti eksiilkirjandusele ja selle autoritele mingit suuremat tähelepanu pöörata ei ole siiski võimalikuks osutunud. Mul oli selle kohta väike iseloomulik mälestus. See oli kunagi 50-ndate aastate lõpul, kui Põhjamaade kirjanikud Karlstadis *Selma Lagerlöfi* mälestasid ja tema nimel pidu pidasid. Pidulaud oli kaetud kristallklaasidega ja mis sinna juurde kuulub. Meil oli võimalik Rootsi Kirjanike Liidu tolleaegse sekretäri *Hilding Östlundi* kaasabil nendest pidustustest osa võtta. Öhtusöögi laual seisis nimekaardid. Tuli ühe Stockholmi päevalehe kultuurilehekülje peatoimetaja ja vaatas juba ette üle, kelle kõrval ta istub. Kui ta märkas, et ta ligemaks lauanaabriks satub nende ridade kirjutaja, tõstis ka kiiresti oma kaardi teise kohta, hoopis kaugele. Üks terve öhtu eesti eksiilkirjandusele ära raisata, no kuidas, seda on ikkagi raasike liiga palju! Võib ehk aru saada, et ma pärast sedaväikest juhtumust Stockholmi päevalehtede kultuurilehekülgede peatoimetajatele väga südamlikult juurde ei ole trüginud.

*

Aga eesti eksiilkirjandus ise, kuidas see võimalik on olnud? Kui raamatud ilmuvad ja koguni lugejaid on leidunud, siis ei tähenda see, et nende kirjutamine niisama lihtsalt, mingi automaatikaga sünnib.

Ma arvan, et eesti eksiilkirjanduse ja ta elujõu taga on olnud elav inimlik energia, niihästi emotsionaalne kui intellektuaalne, mis Teise Maailmasõja sündmustest oma sisu ja vajaduse on saanud.

Ma tuletan meelde ühe taani suurepärase naiskirjaniku *Tove Ditlevseni* romaani pealkirja "Lapsele on haiget tehtud" (*Man gjorde et barn förtraed*, 1941). Romaanil endal ei ole selle sõjaga midagi tegemist, aga pealkirja võib ka romaanist lahus selles ühenduses kasutada. Rohkem kui Teine maailmasõda ja selle järellained haiget tegid, ei ole üldse võimalik haiget teha.

Ma ei taha väita, et eesti eksiilkirjandus just selle oma põhiteemaga nii väga palju oleks tegelenud. See on liiga valus ja ka liiga raske teema. Kõige ligemale sellele põhiteemale on ehk *Karl Ristikivi* romaanis "Hingede öö" jõudnud, kui ta kirjutab: "Näen sind öhtu hallis vihmas taskurätikuga silmi pühkimas. Sul ei ole kahjuks nelja selga, et seda pöörata kõigi akende poole."

KIRJANIKE AUTOGRAMME

Artur Adson ◦ Kalju Ahven ◦ Keete Ainver ◦ Silvia Airik-Priuhka ◦ Harri Asi ◦ Karl Ast-Rumor ◦ Karl Eerme ◦ Salme Ekbaum ◦ Rutt Eliaser ◦ Hilda Esko-Saks ◦ August Gailit ◦ Philipp Gross ◦ Ivar Grünthal ◦ Gert Helbemäe ◦ Ella Ilbak ◦ Ivo Iliste ◦ Ivar Ivask ◦ Maire Jaanus ◦ Ilmar Jaks ◦ Sirje Kaerma ◦ Aino Kallas ◦ Ain Kalmus-Mänd ◦ Mare Kandre ◦ Jaan Kangilaski ◦ Bernard Kangro ◦ Urve Karuks ◦ Agu Kask ◦ Johannes Kaup ◦ Jan Kauri ◦ Albert Kivikas ◦ Raimond Kolk ◦ Arvi Kork-Tinits ◦ Eduard Krants ◦ Pedro Krusten ◦ Alfred Kurlents ◦ Ilmar Külvet ◦ Ilmar Laaban ◦ Ilona Laaman ◦ Paul Laan ◦ Kabi Laretei ◦ Jaan Lattik ◦ Kalju Lepik ◦ Peeter Lindsaar ◦ Leho Lumiste ◦ Enel Melberg ◦ Imps (Ilmar) Mikiver ◦ Alex Milits ◦ Arvi Moor ◦ Helmi Mäelo ◦ Arvo Mägi ◦ August Mälk ◦ Arnold Mändla ◦ Gunnar Neeme ◦ Eeva Niinivaara ◦ Helga Nõu ◦ Enn Nõu ◦ Hannes Oja ◦ Ada Otema ◦ Ivar Paulson ◦ Elmar Pettai ◦ Magda Pihla ◦ August Pihlak ◦ Taimi Proos ◦ Peeter Puide ◦ Salme Raatma-Rosenstein ◦ Helmi Rajamaa ◦ Aleksis Rannit ◦ Märt Raud-Migagu ◦ Karl Ristikivi ◦ Aarand Roos ◦ Triina Saare ◦ Karin Saarsen ◦ Herbert Salu ◦ Einar Sanden ◦ Valve Saretok ◦ Arnold Sepp ◦ Gustav Suits ◦ Maret Suits-Elson ◦ Heino Susi ◦ Sulev Tailo-Tiits ◦ Ilmar Talve ◦ Alma Teder ◦ Aino Thoen ◦ Elin Toona ◦ Tiina Tuvikene ◦ Liidia Tuulse ◦ Valev Uibopuu ◦ Peeter Umbliu ◦ Marie Under ◦ Ao Vaks ◦ Aksel Walgma ◦ Arno Vihalemm ◦ Arved Viirlaid ◦ Asta Willmann-Linnolt ◦ Henrik Visnapuu ◦ Elmar Vragar ◦ Helgi Õpik ◦ Elmar Õun

Bernard Kangro

EESTI KIRJAKUULUTAJA EKSIILIS

Biblio- ja biograafiline teatmik aastaist 1944-1986

Kirjanduse lugu andmetes, arvudes ja piltides

SISUKORD

Eelmärkmeid selgituseks	5
Bibliograafiline osa	
I Ilukirjandus, algupärandid, esmatrükid .	11
II Ilukirjandus, uustrükid	49
III Ilukirjandus, tõlked eesti keelde	57
IV Ilukirjandus, tõlked võõrkeelde ja võõrkeelsed originaalteosed	69
Varia: uurimusi ja ülevaateid	79
Biograafiline osa	115
Statistikat ja kommentaare	195
Lühendite võti	205
Nimede registrid	209
Kirjanduse sõpru kahekümnelt maalt	221

EESTI KIRJANIKE KOOPERATIIV

During the years of exile, 1944—1986, Estonian writers and authors in the free world (e.g. Sweden, Canada, U.S.A., Australia, England) have published more than 2 600 books. This is a remarkable number taking into account the small number of exile-Estonians (approx. 75 000 people) who live in up to twenty different countries. It is a large intellectual contribution in the field of belle lettres as well as in the humanities.

What do these books contain and who are the authors? This question is systematically answered in the present biblio- and biographic work by the writer and literary historian, Mag.Phil. Bernard Kangro. The book presents a selection of fiction and of the humanities, 1 850 works in Estonian and other languages, and it gives data about 175 authors with 190 photographs. It also contains a statistical summary. The present work is the most thorough survey of Estonian literature published outside of Estonia.

**EESTI KIRJA-
KUULUTAJA
EKSIILIS**

BERNARD KANGRO

New Yorgi
KULTUURIPÄEVAD
1990

Eesti Majas 243 E. 34th St.
13.-14. aprill

REEDEL, 13. APRILLIL

19:00 **MARDI VALGEMÄE**
Kultuuripäevad '90

MA POLE IIAL NÄINUD VABADUST
kodu-Eesti galerii-ateljee PELL
kunstinäitus

HANNES KOIK, galerii-ateljee PELL'i
esindaja: Pell-mell, aprill 1990

PRIIT PEDAJAS, Pärnu ENDLA teatrist
laulab kitarril saatel
Vahuvein

LAUPÄEVAL, 14. APRILLIL
kl. 11:00 a.l.
Ago Ambre

majandusteadlane, asutaja: Estonian-
American Fund for Economic Education:
Teivashüpe teibata: Majandusreform Eestis

LAUPÄEVAL, 14. APRILLIL

13:00 **TIINA KIRSS**, kirjandusteaduse doktorant:
Pilt eesti kirjandusele

14:00 **VAINO VAHING**, dramaturg ja psühhiaater
Eestist: Vestlus

15:30 **TIINA KIRSS, LINDA PAKRI,**
PRIIT PEDAJAS, VAINO VAHING,
MARDI VALGEMÄE
Laudkonnavestlus:
Eesti teater Eestis ja välismaal

17:00 **HEINO AINSO**, Eesti Kongressi saadik USA-st:
Eesti Kongress iseseisvusele

19:00 **KATRIN KARISMA-KRUMM, ESTONIA**
operititähed laulab üldtuntud viise

21:00 **TÖNU NAISSOO**, helilooja ja muusik Eestist
esitab klaveril jazz'i
Pidu/Tants

IGAL AJAL

Videod

URMAS VIIR
Langev Naine

VÕITLEV KULTUUR

Riigid sünnivad ja rahvad vabanevad totalitarismi ikkest tavaliselt revolutsioonide või sõdade tagajärjel. Niisuguseks kujunes ajaloo käik näiteks Ühendriikides, Prantsusmaal ja ka 1918. aastal Eestis. Praegu Kesk-Ameerikas, Lõuna-Aafrikas ja eriti Ida-Euroopas toimuvat poliitilist uuestisündi iseloomustab allasurut inimmasside üksmeelne ülestõus enamikul juhtudel ilma märkimisväärset vägivalda tarvitamata.

New Yorgi
KULTUURIPÄEVAD
1990

Nõukogude Liitu kuuluvate Ida-Euroopa rahvaste vabaduspüüdlused võivad aga takerduda Kremli ülesseat tõkkeisse, nagu praegu Leedus. Ka ähvardab teisi Liidust välja astuda tahtjaid hiljuti vastu võetud seadus, mis püstitab üheks iseseisvumise tingimuseks kahe kolmandiku häälteenamuse saavutamise rahvaküsitlusel. Arvestades väljastpoolt sisse toodud või tulnud elanikkonnaga, võib uus määrus saada saatuslikuks Läti ja isegi Eesti seaduslikule lahkulöömisele Nõukogude Liidust. Ei tohi ka unustada Baltimaade kehva majanduslikku olukorda, mille kunstlikult veelgi halvemaks muutmisega võiks keskvalitsus taotleda äärreriikide näljutamist sõnakuulelikeks nõukogude alamaiks.

Vaatamata kõigile neile ja veel teistelegi, ettenägematutele takistustele, kaasa arvat paratamatult kodumaal kasvavale pettumuse ja lootusetuse meeleolule, muutub siiski iga päevaga tõenäosemaks võimalus, et ka Eesti saavutab taas iseseisvuse ilma verevalamiseta, sest tulirelvade asemel võideldakse praegu seal loomingu ning keele ja kirjandusega. Sellisel nähtusel ei ole muidugi midagi ühist hiina kultuurirevolutsiooniga. Seame eeskujuks pigem Leedu uue muusikaprofessorist riigipea või aastakümneid absurditeatrit viljelenud ja korduvalt kommunistide poolt vangistet näitekirjaniku, kes hiljuti sai - ilma kuulipildujat kätte võtmata - vaba Tšehhi ja Slovaki presidendiks.

Eestigi kultuuririnne ei ole sündinud üleöö, vaid sai alguse viiekümnendatel aastatel Stalini surmale järgnenud sula perioodil istutet seemnest, millest võrsusid kuldsete kuuekümnendate nüüd juba klassikaks tunnustet taideõied. Sellest saadik on nii meie lüürikud kui maalikunstnikud, dramaturgid kui heliloojad, prosaistid kui filmirežissöörid, rääkimata keeleteadlastest ja ajakirjanikest ning esseistidest vaikselt õnestanud eesti rahvast anastanud totalitaristlikku režiimi, et parajal hetkel süüdata nendesse õnarustesse peidet vaimne püssirohi. Seitsekümmend aastat tagasi alla kirjutet Tartu rahu tagajärjel võisime uhkusega avaldada mahuka Eesti Vabadussõja ajaloo. Meile uuesti koitma hakkava iseseisvuse

saavutamisel tuleb kahtlematult raiuda marmortahvleile mitmete kultuurikolonelide ja -kontradmiraalide nimed.

Avades kultuuripäevad 1990, arvult juba kahekümnendad* tahaksin loota, et siinnegi pidevalt kääriv kultuuriprotsess aitab muuta Maarjamaa poliitilist algebrat. Oleme siiani rakendanud kauneid kunste, et pärast laipaderohkeid lahinguid leevendada - ja õigustada - sõjatandril praetava kahuriliha agooniat. Viimaste kuude jooksul maailma eri nurkades toimunud murrangulised poliitilised sündmused lubavad aga ennustada, et tulevastegi revolutsioonide ja riigipöörete katalüsaatoriks võiks jääda verevalamise asemel vägivalda tauniv võitlev kultuur.

Mardi Valgemäe

* Esimesed peeti aastal 1970, aga 1976. a. omad jäid Baltimore'i ESTO tõttu pidamata.

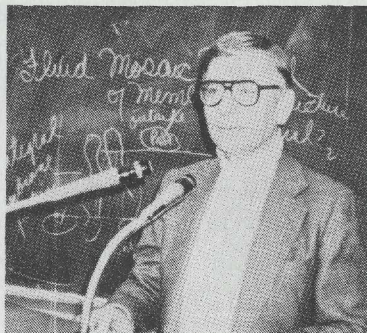
ALFONS OOTAB AHVI

Tallinnas hakkas ilmuma eesti keele jaoks täiesti uuelaadne sõnaraamat: «Eesti kirjakeele seletussõnaraamat» (EKS). EKS on kavandatud kuueköitelisena, kusjuures esimene köide hõlmab sõnu *a-st j-ni* (kaasa arvatud). Ilmunud on selle esimene vihik (märksõnad *a-bakhantlik*), mille maht on 176 lehekülge. Esimese köite järgmiste vihikute trükist ilmumine on vaid aja küsimus.

Mida head võib EKStist leida? Vastavalt seletussõnaraamatu eesmärgile - seletada sõnade tähendust - annab EKS sõna definitsiooni ja/või sünonüüme. Kui on tegemist vananenud, murdelise, luulekeelse, kõnekeelse, argoolise või vulgaarse sõnaga, siis seda tähistab vastav märgend; samuti on erialaterminitel märgendid. Sõna kasutamist kontekstis illustreerivad lausenäited ja sõnaühendid. Sõnaartikli lõpus esitab EKS veel püsiühendeid, milles sõna esineb; ka fraseologismide tähendust seletab sõnaraamat.

Niisiis - kui tahad teada, mida tähendab selle loo pealkiri, või kui tahad soetada endale hea eesti keele teatmeteose, siis maksa 15 (viisteist) Rootsi krooni posti jooksvale arvele (postgiro) 435 39 78-2 (Raag) ja EKSi esimene vihik tuleb Sulle postiga koju kätte. Ära unusta märkimast oma nimi ja aadress! Tellija, kes asub väljaspool Rootsit maksku 25 (kakskümmend viis) krooni. **29**

MARDI VALGEMÄE:

KUNST VÕI MENU?

Iga hea teatrietendus resoneerib enam kui ühel tasapinnal. Detsembris 1989 New Yorgis esitet inglase Nick Deari hoogsalt lavastet näidend *The Art of Success*, mida võib tõlkida kui "Menu kunst", pakkus mitte ainult õpetlikke võrdlusi 18. sajandi Londonis ja praegu Margaret Thatcheri Inglismaal valitseva eluolu vahel, vaid aitas eestlasest pealtvaatajal paremini mõista nii kodumaa kultuuripoliitikat ja tsensuuriprobleeme kui ka nähtusi, millest kahtlematult oleneb kunsti menu kaubanduslike põhimõtete rakendamisel uue ärkamisaja järgses Eestis.

Koondatuna ühe ööpäeva piiridesse, suhtlevad Deari näidendis (mille esitas Manhattan Theatre Club) 1730-ndatel aastatel tegutsenud inglise graafik William Hogarth, satiirik Henry Fielding ning riigivõimu esindaja Robert Walpole, kelle tollaegne amet sarnaneb nüüdisaja peaministri omale. Autor käsitleb selles raamistikus peategelaste sugueluliste probleemide kõrval kurikuulsa 1737. a. lavatsensuuri määruste rakendamist, mis lõpetas hiljem romaanikirjanikuna tuntud Fieldingi tegevuse poliitiliste näidendite autorina.

Lahates uut määrust vastuseisu avaldava kuningannaga, argumenteerib Walpole, et ta ei mõtle täielikku tsensuuri, "ainult" lavastamisloa taotlemist: "Tsenseerimise tegeliku musta töö teevad näitekirjanikud ise ära", ütleb peaminister suure rahulolutundega. Teisal selgitab ta täpsemalt, kuidas teatritegijad saavad niisuguses olukorras ise aru, kui nad liiale on läinud, ning tsenseerivad siis endid vabatahtlikult - just nagu töötas enesetsensuur kodumaal GLAVLIT-i mõju all.

Ka näitab "Menu kunsti" autor Hogarthi poliitilist kompromissi Walpole'i valitsusega, kindlustamaks seega oma kunstnikukarjääri, nagu tegid paljud Nõukogude Eestis. Dear keskendub aga Hogarthi arusaamale, et kapitalistlikus ühiskonnas ei tohi kunstnik enam loota aadlikest metseenidele, vaid peab hakkama mõtlema loomingule kui äritegevusele.

Näidendi raskuspunkt lasubki kaubandusküsimusil ja mitte seksuaalvahekordadel, mis ilmneb stseenis, kus Hogarthy poolt kiire kasumi tagamõttel skitseeritav naismõrvar tunnistab kunstnikule õhtu enne hukkamist, et nälg oli see, mis ajas teda teisi tappa. Ta oleks võinud end toita prostituudina, aga kuna tal olid kindlad põhimõtted, valis ta verisema tee.

Deari näidendis esinevat vulgaarset keelepruuki ja Hogarthy vahekorda nii oma laulatet naise kui lõbunaisega võib seepärast võtta kui sümbolset peegelpilti: Freud seostas ju väljaheite rahaga ning keha müümine võrdub siin kunstiga kauplemisega. Kui kodumaal saab kord teoks kauaoodat IME, ei saa sealsed kunstnikud ega kirjanikud enam eirata Lääne kultuurituru kuluaare, mille alusmüürid püstitati 18. sajandi Inglismaal. Ei ole siis ka võimatu, et nii mõnigi kodu-eestlane peab koos Deari Hogarthyga uuesti pead murdma kunsti olemasolu üle. Mis ta siis lõpuks on, küsib Hogarthy: "Varandus? Või kommunikatsioon? Kas ta eksisteerib omandina või tähendusena?"

Ükskõik kuidas me vastame, juba see, et vaatluse all olnud lavateose autor tõstatab niisuguse küsimuse, väärib tähelepanu - rääkimata tükis esinevatest paralleelidest tänapäevaga, hingestet näitlemisest (Hogarthy osas Tim Curry) ning tühja lõuendit meenutavale areenlavale lihtsate rekvisiitidega maalit teatraalsusest (Adrian Noble'i režiis). Võib ehk isegi ennustada, et Nick Deari kunstil oleks menu ka Maarjamaa lavadel. (Radio Vaba Euroopa)

KES KÜLVAB, SEE LÕIKAB

"Kaleva" tantsudraama kaudu eestlastelegi tuntud, pidevalt New Yorgi Off-Off Broadwayl esinenud Marika Blossfeldt tantsis veebruaris 1990 Tamar Rogoffi loodud mitme kunstilises lavateoses "Külvata ja pühkida" (To Sow and to Sweep). Etendused toimusid Manhattani 14. Tänavas Tantsukeskuses (14th St. Dancecenter) ning avasid uue tahu Marika osatõlgendustes.

"Külvata ja pühkida" kujutab viljakust kehistava naise eluringi nii koreograafiliselt, kinematograafiliselt kui ka "etenduslikult". Viimane termin oleks umbkaudne eestikeelne vaste siinsele mõistele performance art. Peale Marika esinesid laval kolm tantsijat - mees

ja kaks last. Viienda tegelase häält kuulsime vahetevahel helilindilt. Kuues osales koos Marikaga filmis, mille kõige haaravamaks kujundiks osutus kortsulisest naisenäost tuhmilt välja vaatev suur läätsekaega silm.

Marika tantsu peamine "etenduslikkus" koosnes helendava riisi kallamisest tumedale lavapinnale, millega tantsijatar märgistas suuri inimkontuure. Seoses süžee arenguga pühkis ta need laia põrandaharjaga nagu mingisugusesse prügihunnikusse, et tühjale lavale jälle uusi figuure luua. Sama riis tuli kasutusele, jällegi viljakuse sümbolina, tütarde pulmatseenides ning isegi filmis. "Etenduslikkus" väljendus kostüümiski. Tüki alguses ja lõpu eel tantsis Marika palja ülakehaga, niudevöökse seitset kumminukku hoidev pael. Lapselikult mängides toitit ta nukke riisiteradega, olles varem ka ise riisi maitsnud. Siis vabastas ta nukud vöölt ning "sünnitas" need stiliseerit liigutustega.

Krahhe ja klirinat sisaldava "Külvata ja pühkida" helitausta juurde kuulusid nii looma- kui inimhääled, ent nooruk Ariel Rogoffi Heitleri soolod, mis esitati Isadora Duncani stiilis ja riietuses, olid seatud Chopini hurmavaile helindeile. Marika Blossfeldti ja Gary Onsumi armuuetttides domineerisid ameeriklase Nat King Cole'i üldtuntud sentimentaalsed lööklaulud. Sugupooltevahelisse romantikasse mässit naisena näitaski Marika uut külge oma senises küllaltki abstraktses ja jahedas esitusviisis. Erootiline mänglevus ja soojus, millele järgnes hingelise vapustuseni viiv kibestus ja meeleheide, rääkimata peaosalise teekonnast lapseeast vanuri ratastoolini, avardasid märgatavalt Marika lavalist ampluaad.

Asjaosalistel on kavas minna Mai Murdmaa vahendusel kõne all oleva lavastusega Maarjamaale, kus kaks eestlast liituks Marika ja Arieliga. Tugevatele meeleolulistele kontrastidele rajat "Külvata ja pühkida" valmistaks seal kahtlematult meeldiva vahelduse põhjamaaiselt kaine ja karge "Kalevaga" varem Eestis esinenud Marika Blossfeldti üha laienevas osatõlgenduste repertuaaris. Pealegi võib Rogoffi koreograafiat võtta nii üldnimliku kui poliitilise allegooriana: kuigi suur luud pühib meid ajaloo areenilt, tuleb ikka ja alati uuesti külvata. (Raadio Vaba Euroopa)

MAAKERA ALUMISELT POOLELT

Vaatekohaks on juba üle aasta väike Lesoto kuningriik, (ikka veel kuningriik olgugi et kuninga oleme määramata ajaks puhkusele saatnud). Siin ja lähemas naabruses juhtub praegu palju. Kuid pole parata, vaatleja huvi on Euroopas. Ehk saab aga selle erilise nurga alt midagi näha mis mujalt nii selgelt ei paista?

AASTAPÄEV

Vabariigi aastapäeva - tähendab muidugi Eesti Vabariigi - pühitsesime palava ilmaga. Kõnesid ei peetud aga lipud lehvisid ja juttu oli palju. Üheteistkümnere rahvuse esindajad istusid aias ja aina pärisid, et milline tuleb valitava Eesti parlamendi koosseis, mis suhted jäävad Nõukogude Liiduga, mida suudate ise toota ja välismaale müüa ja siis muidugi, et kas lähete nüüd "koju". Eriti agarad küsima ja kommenteerima olid oma sündmuste taustal tšehhid aga ka kauge Nepaali esindaja arutelu näitas, et Baltikum ei ole enam tundmatu nurk. Kõikide huvi oli kahtlemata aus ja suhtumine Eesti iseseisvuspüüdlustesse ülimalt heatahtlik. Mitmed külalised olid valinud riietuse sinises, mustas ja valges.

BBC

Meie peamiseks infoallikaks siin on BBC saated. Vaheldumisi on uudistes teateid Leedust, Lätist ja Eestist. Leedu on pikemat aega olnud esikohal. Leedu kompartei lahkulöömist jälgisid korrespondendid suure huvi ja arusaamisega. Iseseisvuse väljakuulutamist kommenteeritakse aga ettevaatlikumalt sest nüüd on mängus ka rahvusvahelised huvid. Kaheldakse kas see oli tark samm. Kui Moskva hakkas ähvardama oli siiski selge kellel arvati õigus olevat. Üks briti parlamentaarik siiski julges arvata, et väike Leedu ei tohiks maailma julgeolekut kaalule panna. Samaaegselt kommenteeriti, et eestlased on kogu aeg üles näidanud erakordset poliitilist küpsust ja ajavad oma asja kainemalt kui lõunapoolsed naabrid. Siiski esines Eesti kohta ka arvamus, et Eesti okupeerituks kuulutamine ENSV ülemnõukogu poolt tekitas võimutühimiku: kui Tallinna ülemnõukogu on okupatsioonitingimustes loodud siis ei ole tal ju ka erilist kaalu. Kodanike kongressi tulevat jälle

kahtlemata vaadelda kui eraalgatust, kuigi ta näitab märkimisväärset rahva tahtet. Nii arvab BBC korrespondent.

Üldse möödusid nii saadikute täiskogu kui kodanike kongress peaaegu märkamatuks. Ei BBC ega kohalik ajakirjandus ei osanud neile anda erilist kaalu kuna neid oli raske paigutada üldiselt mõistetavasse poliitilisse struktuuri.

ISEMAJANDAME

Keegi arvab et Leedu pole elujõuline (not viable). Siin ollakse ju otseselt ja pidevalt tegevuses arengumaade elujõu küsimusega. Üks ühiskonnateadlane Rootsist väidab, et ainult isemajandavad rahvad võiksid olla iseseisvad, kuid lisab siiski, et piisab kui isemajandamiseks on häid väljavaateid. Kohe tekib küsimus, mida isemajandamine antud juhul peaks tähendama. Lepime kokku, et see tähendab olukorda kus riik suudab kodanikke rahuldavalt toita ilma pideva välisabita. Miks siis kaheldakse Balti riikide elujõus ja miks mõnikorda arvatakse, et nad majanduslikult nii allakäinud Nõukogude impeeriumi koosseisus paremale elujärjele võiks jõuda kui iseseisvalt arenedes? Toon vastukaaluks ette tuntud argumendi, et iseseisvana oli Eesti kunagi

Soome tasemel aga praegu on ta majanduslikult mahajäänumate maade hulgas Euroopas. Kuuba päritoluga arhitekt esitab võrdluseks, et Lesoto ja Botsvaana olid varem ka võrdsed aga praegune Lesoto on tänaseks Botsvaanast lootusetult maha jäänud. Iseseisvus pole Lesotole muud toonud kui aina kasvavat majanduslikku sõltuvust. Seda arutelu võiks jätkata peaaegu lõpmatuseni, tuues näiteid mitmest ilmakaarest.

BLOKAAD

Praegu jälgitakse suure huviga kuidas Leedu suudab vastu pidada Liidu survele. Ajakirjandus teatab vaheldumisi et Balti riigid pole blokaadiks ette valmistatud ja siis jälle optimistlikumalt, et toiduga saab Leedu hakkama, küttä võib puudega ja auto asemele tulevad jalgrattad. Blokaade tuntakse ajaloost mitmeid. Kogemused näitavad, et neil on väga harva olnud ainult negatiivne mõju rahvastele kes nende all on kannatanud. Lähemas naabruses on Simbabve (end. Rodeesia) mis üle 15 aasta pidas vastu majandusblokaadile. Blokaadi tagajärjel muutus majandus mitmekesisemaks: arenes väiketööstus mis varem peaaegu puudus, tekkisid mitmesugused töökojad milleks enne polnud otsest vajadust. Veel praegugi on Simbabve üks väheseid riike Aafrikas kus moodne sektor ei

ole täielikult olenev impordist ja kus on võimalik edukalt autot parandada. Naabermaal Sambias jääb veok peale kergemat avariid kasutuskõlbmatuks kuna tagavaraosi ei ole saada ja parandamiseks pole ka enamasti oskust ega riistu. Näitena võib esile tuua ka Lõuna-Aafrika Vabariigi, mida juba aastakümneid on püütud isoleerida. Vastukaaluks on vabariik järjekindlalt välja arendanud majanduse mis olulistel aladel on välismaast sõltumatu. Kui poliitiline olukord tulevikus muutub ja väliskaubandus normaliseerub on LAV erakordsete pingutuste tõttu tõenäoliselt majanduslikult võimsam kui kunagi varem. Lesoto seevastu on L-Aafrika Vabariigi toodangule täielikult avatud maa. Kõike mida naabermaal on saada tuuakse sealt sisse. Lesoto pole seetõttu olnud suuteline peaaegu üheski sektoris iseseisvaid ettevõtteid välja arendama. Selle väikese arengumaa probleeme arutades julgeb nii mõnigi väita, et üks väiksem blokaad oleks pikas perspektiivis kasulik. See tooks ehk esile enesealgatuse ja seni kasutamata jäänud ressursid. Muidugi on eespool öeldu suur lihtsustus. Siiski jääb püsima arvamus, et teatud pealesunnitud majanduslik ümberkorraldus võiks isegi Balti riikidele pikas

perspektiivis positiivne olla. Leedus on see juba alanud ja BBC teatel on Savisaar lubanud, et Eesti abistab Leedut raskes olukorras...

* * *

Siin oli juba punkt pandud kui sisse astus kohaliku teatri näitejuht ja küsis ansambli jaoks "eesti protestiluulet", kust seda küll võtta? Ja missugune peaks see olema, et see sobiks mustanahalisele näitlejale inglise keeles esitamiseks?

Jaak Maandi

Aprillis 1990

LESOTO RATSANIK

VELLA PIHLAK

OLEN sündinud 1935.a. Orajõel, Pärnumaal. Sõja ajal põgenes meie pere Rootsi ning sealt sai edasi asunud Austraaliasse. Koolitee algas Eestis, jätkus Rootsis ning Austraalias. Kunstikooli lõpetasin disainerina Sydneys, kus olen oma erialal töötanud. Kui peale abiellumist koos abikaasaga Euroopasse siirdusin, siis töötasin Stockholmis sisearhitekti büroos aastatel 1962-63. Enne koju tagasi pöördumist sai mitu kuud Euroopas ringi reisisitud.

Sydneys tagasi, lõpetas abikaasa oma pooleli jäänud õpingud, mina aga kasvatasin tütarit.

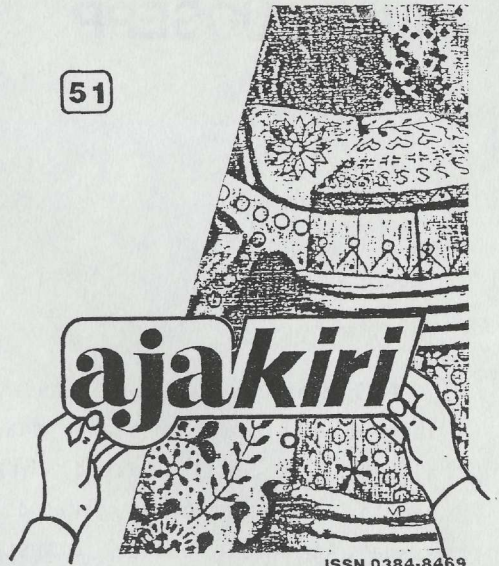
1969. aastal siirdusime perega Fidžile kus abikaasa töötas kohaliku lennuliini juures. Jäime sinna elama kuueks aastaks. Peale suurlinna tempot oli see oivaline vaheldus. Seal oli aega järele mõelda ning oma väärtuste skaalat revideerida. Hakkasin maalikunsti harrastama. Leidnud maja alt vana akna tekkis huvi monotüüpiaga katsetada. See kujuneski mu lemmiktehnikaks.

Arvan, et juhuslikkus on see mis mind monotüüpia juures võlub.

Kunagi ei tea mis välja tuleb. Teiste graafika tehnikatega on nii, et kunstnik valmistab ühe originaali millest siis saab mitu tõmmist. Monotüüpiaga on aga hoopis vastupidi. Igast originaalst saab vaid ühe tõmmise, ning kuna juhuse moment on väga suur siis ei õnnestu mitte iga tõmmis. Seega tuleb teha mitu originaali enne kui saab ühe õnnestunud tõmmise. Monotüüpia on kui hasartmäng. Enamasti ei õnnestu, praake tuleb mitukümmend korda rohkem kui häid töid. Kuid vahel sekka mõni õnnestub ja see siis tiivustab ikka ja jälle proovima.

51

ISSN 0384-8469

Nõukogude saatkond Rootsis tunnistas Eesti Vabariiki

Stockholmis töötab N. Liidu saatkonnas kaks eestlast, kes tegelevad Eestisse sõita soovijatele viisade väljastamisega - hr-d Rahumaa ja Ronk. Samal päeval, kui meie riigi nimest eemaldati sõnad "nõukogude" ja "sotsialistlik", võeti saatkonna eesti töötajatelt viisade andmise õigus. Selle vastutusrikka ülesandega tegeleb nüüd keegi sm Vassiljev. Ilmselt kardetakse saatkonnas vabasse Eestisse tekkivat tööjõu ja ajude äravoolu.

EESTI EKSPRESS

Halloo, hr Rahumaa, siin "Aja Kiri".

"Eesti Päevaleht" ja "Eesti Ekspress" kirjutavad ning inimesed hädaldavad et te ei tegele enam viisadega. Miks siis mitte?

Tõepoolest, pärast 8.maid, kui Eesti NSV-st sai taas Eesti Vabariik, läks selle üle otsustamine, kas sellel või tollel organisatsioonil-asutusel on õigust kutsuda välismaalasi, NL saatkonna konsulaarosakonna juhataja kätte. Mitte omal initsiatiivil, nagu ta vabandas. Praeguse seisuga on asjalood nii, et neil asutustel, kes ei ole nn. Moskva nimekirjas - ja neid on enamus, (nimetagem kasvõi Tartu Ülikooli, maakondade ja linnade valitsusi, mitmeid tootmiskoondisi, etc.) tuleb kutse kinnitada Eesti Välisministeeriumis. NL Rootsi saatkond täidab seda ettekirjutust eht saksaliku täpsusega, nii et inimestel on põhjust kurta küll. Oslos ja Helsingis saab endist viisi viisa, mitte aga Stockholmis. Paraku on see nii.

Mida teha? Kaua kestab olukord?

Arvan, et asi paraneb vaid pärast viisasüsteemi ümberkorraldamist Eesti Välisministeeriumi algatusel.

Kas Eestil oleks võimalik luua konsulaat Stockholmi?

Minu meelest on eestlased selleks valmis, ent konsulaati ja esindust saab luua ikkagi kokkuleppel asukohariigiga...

Küll on aga aeg küps asutada Stockholmis Eesti info- ja kultuurikeskus.

PRESS STOPP

IIVI RAUDSEPP

Mida kirjutada iseendast? Oleks päris tore öelda, et juba lapsepõlvest peale unistasin saada kunstnikuks. Nii see aga polnud. Tahtsin algul saada arstiks, veidi hiljem geoloogiks. Joonistada meeldis mulle samuti. Vahetult enne keskkooli lõpetamist oli kindel plaan arhitektiks saada. Aga heal nõuandel otsustasin graafika kasuks ja alustasin õpinguid Kunstiinstituudis (praegu Kunstiülikool) 1960-ndal aastal. 1966.aastal lõpetasin selle graafik-raamatukujundajana. Diplomitööks võtsin Fr.R. Kreutzwaldi muinasjutu "Tark mees taskus". 1986.aastal, 20 aastat hiljem, tuli uus võimalus Kreutzwaldi muinasjutte illustreerida. Huvitav on neid kahte asja praegu võrrelda. Esimeses väljaandes on rõhutatud dekoratiivsus, teises võib näha süvenemist detailidesse ja koloriidiotsinguid.

Nüüd oma perest. Siit sain kaasa kõik hea, siin möödus mu õnnelik lapsepõlv. Siit sai alguse muinasjutulembus ja suur soov joonistada lastele.

Olen sündinud Tallinnas 1942.aastal 26.jaanuaril. Meid oli peres viis last, mina neist kõige vanem. Minu isa Hugo Raudsepp oli keemik põlevkivi alal, ema Delila oli kodus ja kasvas meid kolme tüdrukut ja kahte poissi. Imelik, sõjaaega mu mälus ei eksisteeri, kuigi olen sõjaaja laps. Olen palju mõelnud sellele, kuidas see emal-isal küll õnnestus.

Meie pere oli väga külalishakke. Tihti käis meil külalisi, või käisime ise külas. See oli suur sõpruskond huvitavaid ja tarku inimesi: kunstnikke, muusikuid, teadlasi. Arvan et perest on pärit ka normaalne suhtumine kõikidesse elukutsetesse, sealjuures ka kunstniku elukutsesse. Endast kui kunstnikust võin öelda seda, et kunstnikuks olemine on üks viis elada ja töötada. Pean oluliseks, et alates 1967.aastast olen saanud olla vabakutseline kunstnik. See on andnud midagi niisugust, mida võib pidada

VABADUSEKS. Ma ei ole olnud kunagi seotud mõne kindla ettevõttega. Olen teinud kaastööd kirjastusele "Eesti Raamat", "Valgus", "Perioodika", EKP Kirjastusele, mis kirjastab ajakirju. Ikka ainult lepingu alusel. Nii on neil aastatel tehtud 41 raamatut, 65 postkaarti ja 2 suuremat postkaardikomplekti, plakateid. Oma aja on võtnud ka kaastöö lasteajakirjandusele. Kasutasin kõik - küll akvarelle, rasvapastelli, guašši, värvilist pliiatsit.

70-ndate aastate lõpul pakuti kirjastusest kord noorsooraamatut tuššijoonistustega. Otsustasin proovida. Raamatuga tegeldes sai mulle selgeks, et tuššijoonistuste tegemine võib tõsiselt naudingut pakkuda. Viimastel aastatel ongi mul olnud võimalus rohkem pliiatsis ja tuššis töötada, kuna olen lasteraamatute tegemisest eemaldunud. (Põhjuseks on raamatute äärmiselt kehv kvaliteet). 80-ndail aastail olen enda lõbuks päris palju akvarelli ja pastelli teinud. Põhiliselt huvitavad mind koloriidiprobleemid.

Minu kujundatud raamatud on väljas olnud paljudel raamatukunsti näitustel meil ja mujal riikides. Aga kunstnikutöö pole ainus millest elus rõõmu tunnen. Meeldib ka tunda end naisena ja emana.

Viimaste aastate huvitavam sündmus mulle oli "Õe-venna näitus" Örebro 1989.a. augustis. Vend Jüri Raudsepp, kes erialalt arhitekt, kuid kes vabal ajal meelsasti joonistab ja akvarellib, elab Rootsis juba alates 1978.aastast. Temal külas olles tekkis meil ühishäituse idee ja selle viisime kahe nädala jooksul ka ellu. Näitusepaigaks sai venna villa kaks korrust. Oli tore üritus ja hulk toredaid kohtumisi. Rootsist tõin kaasa ilmatu suure hunniku paberit, tööriistu ja värve. Nüüd saan jälle kaua aega tööst mõnu tunda.

ajakiri

56 • 1989

METSAÜLIKOOLD:

METSAÜLIKOOL MÜA

Jah, ka möödunud suvel (s.t. jaanuaris 1990) peeti Austraalias Metsaülikool - juba 19. korda. Osavõtjaid oli 43, neist 6 Eestist ja 1 Uus-Meremaalt. Juhatas Inno Salasoo, toidumure lahendas Silvia Silvéus ja arved maksis Tiiu Salasoo.

Pearõhk kavas oli aktuaalsetel Eesti sündmustel, peamiselt laudkonnavestluste kujul, järgmistel teemadel: "Tänapäeva Eesti demograafia" (Leo Kaagjärvi rahvuslikust vaatepunktist ja Vella Pihlak humanitaarsest seisukohast), "Kaasaegsed poliitilised sündmused Eestis" (Jaak Peedo kõneles isiklikest muljetest, Tiia Raudma kirjeldas uusi poliitilisi rühmitusi), "Kuidas olla Eestile kasulik Välis-Eestis" (Eili Annuk tõstas usaldusküsimuse tundmatute abivajavate külaliste puhul, Tiiu Salasoo juhtis tähelepanu välisajakirjanduse võimalustele ja Malle Tohver rääkis stipendiumitest Eesti teadlastele), "Mõningaid hariduslikke küsimusi Eestis" (Tiia Raudma kirjeldas enda osavõttu Humanitaarinstituudi loenguist, mis käsitlesid Eesti ajalugu, ja Malle Tohver kirjeldas Eesti Instituuti). Eesti Rahvusraamatukogu juhataja Ivi Eenmaa pidas ettekande "Välis-Eesti kirjanduse retseptioon Kodu-Eestis" ja Valdemar Vilder pani välja arvuka kogu praegusi ajalehti Eestist ning kõneles selle selgituseks teemal "Eesti ajakirjanduse uuestisünd a. 1989". Väga elav vestlus järgnes Olav Pihlaku IME kirjeldusele. Selgus, et keegi ei mõistnud, kuidas selline ime ilma iseseisvuseeta toimuda saaks. Muusikaõpetaja Ene Viidang Eestist kõneles Eesti-Saami ühendusest, mis püüab saami rahvast kultuuri hääbumisest päästa. Peaaegu igal õhtul vaadati videofilme Eestist.

Winifred Oser esitas ettekande "Eesti murretest" ja pidas ühe keelevestluse. Malle Tohver loetles Eestis kuuldud tabavaid teismeliste väljendusi, mis suurelt osalt elupahede ümber keerlesid. Keeleaspektidega tegeles ka Tiiu Salasoo juhatatud luule tõlkimise huviring. Tiia Raudma rääkis oma kontaktist eestlasest endise meremehe ja praeguse luuletaja John O. Farwick'iga, kes kõrges eas elab erakuna Lääne-Austraalias. Samuti lavastas Tiia Rein Saluri näidendi "Teisitiütletaja" - kahes vahetuses tegelaskonnaga, nagu ikka, et anda enam-vähem kõigile võimalust osavõtuks.

Ka eestlaste eluavaldused Austraalias leidsid käsitlemist. Pealkirja all "Õhulossi ehitamine: teise generatsiooni kultuurilugu" kirjeldas Olev Muska koos illustratsioonidega Sydney eesti noorte tegevust möödunud 15 aasta jooksul ja selle kulmineerumist laulugrupi "Kiri-uu" hiljutisel ringreisil Eestis. Inno Salasoo kõneles Austraalia Eesti Arhiivi ruumiprobleemidest ja nendele kavandatavast lahendusest, samuti nn keelatud teemadest, mida austraalia seltskonnas ei tohi puudutada.

Tugitooli reisidele viisid kuulajaid-vaatajaid Jens Meder Ida-Saksamaale ja Reet Vallak kaameli seljas Kesk-Austraaliasse. Tegelikult reisina tehti paaritunnine jalutuskäik metsa.

Lõpupidu oli seekord võrdlemisi vaikne, sest pooled osavõtjatest pidid linna kiirustama, et järgmisel hommikul värsketena Austraalia Eesti Seltside Liidu esindajatekogu koosolekust osa võtta. Paigalejääjad pidasid *post mortem*-it ja otsustasid uurida võimalusi järgmist MÜA'd pidada kohe peale Austraalia Eesti Päivi 1991.a. jaanuari alul Adelaide'i ümbruses.

TIIU SALASOO

METSAÜLIKOOOL EESTIS 22.-26. JUUNIL

METSAÜLIKOOOL KIHNUS

Eesti rahvas loodab jälle ja astub otsustavaid samme vaba ja iseseisva riigi taastamiseks.

Mis on eesti noorte osa selles arengus? Missugused on eesti noorte organisatsioonid tänapäeva Eestis ning mis on nende roll? Kuidas hinnatakse Eesti lähiajalugu, mis muudatused on toimunud eesti ajakirjanduses viimasel ajal? Kuidas hindavad pagulasnoored Eesti sündmusi, ning mis osa on neil Eesti arengus? Sellised ja teised küsimused on peateema tänava aasta metsaülikooli rahvale, kes vahetult enne Üldlaulupidu koguneb kaunile Kihnu saarele. Seal pühitsetakse Jaanipäeva ja Võidupüha kohaliku rahvaga. Elatakse skautlikult telkides ja süüakse lihtsat toitu. Peaasi on et kõik tunnevad ennast ühise metsaülikooli perena.

Ürituse algatajad on viis Tartu Ülikooli tudengit Tallinnast, Tartust ja Vancouverist. Ühel sügisõhtul arutasid nad Ülikooli kohvikus, et "keegi võiks suvel korraldada metsaülikooli eesti noortele Eestis". Lõpuks otsustati asi - müne - ise ära teha - noortele kes on 18-35 aastased.

Suvi on varsti käes ja "müne-90-ga" läheb kiireks. Siiski - koht on valitud, toitlustamine ja transport kindlustatud, osavõtjate arv määratud (40 Eestist, 40 väljaspoolt) ja viissada probleemi lahendatud. Firma "Kodu" (mis organiseerib Noorte Päevi) ja selle esimees Enno Selirand annab oma abi.

Bussid Kihnu saarele väljuvad Tallinnast REEDEL, 22. juuni hommikul. Tee Kihnule viib esmalt Soontaga maalinna, (kus toimub pidulik "müne-90" avamine), pärast Pärnu kaudu praamiga Kihnu saarele. Esimesel õhtul peale majutamist ja söömist on põgus omavaheline tutvunemine. Kui aega, on kavas ka kino ja pallimäng.

LAUPÄEVAL, 23. juunil toimub Mikk Sarve loeng eesti rahva kommetest ning traditsioonidest. Edasi toimub jaaniõhtu koos kohaliku rahvaga, selleks puhuks õppime selgeks ka mõned lihtsamad rahvatantsud.

PÜHAPÄEV, 24. juuni: hommikul annab Külle Arjakas ülevaate eesti lähiminevikust ning räägib, mis on tänaseks saanud meie kultuuripärandist. Anneli Rõigas, noor ajakirjanik, annab ülevaate eesti ajakirjanduse arengust viimastel aastatel, sealjuures ka enda kogemustest. Samal päeval toimub

eesti noorteliikumiste tutvustamine. Sellele järgnevalt moodustatakse vestlusgrupe igasugustel teemadel vastavalt huvile.

ESMASPÄEV, 25. juuni on "väliseesti päev", mille kava veel lahtine, kuid ootame, et mitmed tragid väliseesti noored valmistavad praegu ette huvitavaid ettekandeid. "Müne-90" pidulik lõpetamine toimub samal õhtul.

TEISIPÄEV, 26. juuni on lahkumise päev, õhtuks ollakse Tallinnas.

*

ISIKLIK VARUSTUS: magamiskott (magamine telkides), taskulamp, ujumisriided, soe kampsun (õhtud on jahedad), toalettarbed, pliats ja paber, lauluraamat, muusikariist. Osavõtumaks on 100 USD mis kattab kõik transpordi tootlustamise jms kulud. Osavõtumaks saata niipea kui võimalik välisesindajale Rootsis: Alar Olljum, c/o von Sydow, Lorensbergsvägen 76, S-136 69 Haninge, Sweden. /Tel.: 08- 776 1054/.

Kui teie kiri ei jõua Rootsi enne 15. juunit, on ka võimalik registreerida Tallinnas 16.- 21. juunil Ulemaailmsete Noorte Eestlaste Päevade büroos, Tallinna vanalinnas, Matkamajas, Raekoja 16. Kuid kõige tähtsam on viisa küsimus kohe lahendada. Noorte Päevade juhataja Enno Selirand abistab meid ja teil on võimalik viisat saada firma "Kodu" välisesindajate kaudu:

KANADA

Siiri Oder
Esto Express
Tel: (416) 298-2160
Fax: (416) 298-8162

ROOTSI

Sven-Olof Einarson
Voyage Specialresor
Tel: (08) 247-597
Fax: (08) 207-397

USA

Helen Kalm
Estotours
Tel: (818) 999-1181
(213) 873-7571
Fax: (818) 999-5092

SOOME

Aime Lainio
Oy Saimaa Lines Ltd.
Tel: (0) 43051
Fax: 430-5271

Eesti noored, kes elavad maades, kus puudub "Kodu" välisesindaja, võtku otsekontakt ülalnimetatud Soome esindajaga viisa ja reisipiletite korraldamiseks. UNEPi külaliskaardile, mille saate täitmiseks, palume märkida, et soovite "Müne-90st" osa võtta. See aitab korraldajaid Eestis väliseestlasi arvele võtta, nii et toitu ja transporti jatkuks kõigile. Väga tähtis on ka see, et viisa taotlusel ära märgite, et peale kihnut soovite külastada ka Tallinnat ja Pärnut. Kui teil on küsimusi "müne-90" või UNEPi kohta, võite helistada Alar Olljumile ülalnimetatud telefoni numbril, või siis otse Enno Selirannale, UNEPi peakontoris Tallinnas

Enno Selirand

Ulemaailmsete Noorte Eestlaste Päevad
Raekoja 17
Tallinn 200001
Estonia

Tel: (0142) 446-347
Fax: (0142) 440-524

TERETULEMAST ! MÜNE-90 OOTAB!

METSAÜLIKOO METSAKODUS

Metsaülikool Rootsis toimub 10.- 17. augustini käesoleval aastal.

Algus (kaks päeva) on Stockholmis. Seejärel tegelik seminar 12.- 17. on skautide Metsakodus. Stockholmi päevadel võib koosseis olla veidi erinev ja suurem seminarist Metsakodus. Eestist osavõtjad paigutatakse Stockholmis öömajale metrooliikmete juurde ja teistesse eestikeelsetesse kodudesse.

Teatavasti on Rootsi Välisministeerium määranud 100.000 krooni Metroo ühingule Metsaülikooli METROO-90 läbiviimiseks (vt AK nr 55). Toetus võimaldab arvukat osavõttu Eestist, kelle läbi on laialt esindatud praegune Eesti poliitiline- ja kultuurielu. Peale Rootsi ja Eesti on osavõtjaid kaugematest maadest nagu USA, Kanada ja Austraalia. METROO-90 peakorraldaja on Dr. *Jaan Uustalu*, Bruncronas väg 26, S-139 00 VÄRMDÖ.

Seekordne Metroo peateema on DEMOKRAATIA. Aga demokraatia pole ainuke kõneaine Metsakodus. Ligemale saja aktiivse inimese ülemaailmsest kohtumisest, kusjuures pooled barrikaadidelt Eestis, võib oodata kõige põnevamat ja mitmekülgsemat arutamist asjade üle, mis meil praegu kõigil südamelähedased ja südantvalutavad.

Tähtis osa seminaril on alati olnud sotsiaalne läbikäimine, meeolelu- ja isetegevusprogramm, mis seminari pere kokku liidab. Peale teadmiste ja informatsiooni vahetuse on Metroo seminaride kaugemale ulatuv eesmärk alati olnud luua püsivaid tutvusi ja sõprussidemeid osavõtjate vahel, millest on rõõmu nii isikutel kui eesti ühiskonnal.

*

Üheks Eestipoolseks METROO 90 korraldajaks ja kontaktimeheks on **PEETER VIHALEMM**, kes on praegu, juuni algul, lühikesel visiidil Rootsis.

AK: Kõigepealt mõni sõna enda tutvustamiseks, palun.

PV: *Olen ettevalmistuselt ja tegevusalalt sotsioloog, uurinud ajalehtede, ajakirjade ja raamatute levikut ning tähendust inimeste elus. Üle 10 aasta olen olnud tegev ajakirjanike ettevalmistamisega Tartu ülikoolis.* **AK:** Kas Eestipoolne Metroost osavõtt on juba teada ja kindel? Kui suur see on? **PV:** *Ligikaudu viiskümmend inimest.*

AK: Kas nimekirja võib avaldada ning kas võiksid igäühe kohta tutvustamiseks midagi öelda? **PV:** *Oleme taotlenud võimalikult mitmekesisest osavõtjate ringi. Esindatud on kõik olulisemad Eesti poliitilised*

rühmitused, peale imperiumimeelsete interlikumise, Töökollektiivide ühendnõukogu jms.

Osavõtjate hulgas on Ülemnõukogu Presiidiumi liikmed (Marju Lauristin, Rein Veidemann, Andres Tarand, Tõnu Anton) ja Eesti Komitee juhatuse liikmed (Sirje Endre, Jüri Adams, Kaido Kama, Mart Laar). Metroole tulevad 7 partei aktiivsed tegelased:

Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei: Jüri Adams

Eesti Kommunistlik Partei: Jaak Allik, Kalju Komissaarov

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond: Kaido Kama

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Iseseisvuspartei: Marju Lauristin, Rein Veidemann

Eesti Liberaaldemokraatlik Erakond: Teet Kallas

Eesti Demokraatlik Tööerakond: Jaanus Raidal

Eesti Maa - Keskerakond: Liia Hänni.

Esindatud on vähemalt 10 liikumist, ühendust, seltsi:

Rahvarinne - Marju Lauristin, Rein Veidemann jt.

Muinsuskaitse selts - Mart Laar,

Kristlik ühendus - Avo Uprus,

Naiste ühendus - Krista Kilvet,

Rahvuste ühendus - Hagi Šein,

Vene kultuuriselts - Dimitri Mihhailov, Ilja Nikiforov,

'Vaba Eesti' - Jaak Allik,

Eesti Üliõpilaste Selts - Indrek Tarand,

Eesti Naisüliõpilaste Selts - Kadi Tarand.

Osavõtjate hulgas on kirjanikke (Teet Kallas, Vaino Vahing) ja näitlejaid (Tõnu Tepandi, Kaarel Kilvet, Kalju Komissarov). Mitmed ülalnimetatutest osalevad seminaril koos abikaasa ja lastega.

AK: Rõõmustavalt palju avaliku elu tegelasi nagu mullu KÄÄRIKULgi. Mida Sinu arvates Eestist tulijad ootavad METROOST? Mis võib kõige huvitavamaks kujuneda?

PV: Küllap on kõige huvitavam arutada seda, mis kõige enam südamel: Eesti poliitiline hetkeseis ja lähitulevik. Aga võibolla sellest veelgi enam - milliseks kujuneb ühiskondlik elu iseseisvas Eestis. Kuidas saavad väliseestlased selle kujundamisest osa võtta? Kuidas ära hoida noorte massilist elamaasumist Läände või kuidas vähemasti selle tagajärgi leevendada, nii et sellest oleks kasu eesti ühiskonnale? Aga ma arvan, et kõige tähtsam on kokkusaamine ise, ka Eestist tulnute omavaheline koosolemine terve nädal aega.

KODUEESTLANE

EESTI KULTUURIPÄEVADEL

NEW YORGIS

Friedebert Tuglas on öelnud, et Eesti kultuur saab eksisteerida ja areneda ainult Eestimaa. Kui kirjaniku väide peaks paika, oleks loomulik, et olude sunnil Ameerika mandrile sattunud pagulased pidanuks ammu olema assimileerunud kohalikku kultuurikeskkonda. Ometigi on pagulasühiskond suurel määral suutnud säilitada oma rahvusliku identiteedi. Selle eelduseks on oma keele ja kultuuri säilitamine ja viljelemine, mille tõestus on üritus nagu Eesti Kultuuripäevad.

New Yorgi eesti kultuurikeskonnast ja -sündmustest ei teata kodumaal eriti palju. Eks ole selle peapõhjuseks alles hiljuti valitsenud ja tänaseni mitte täielikult demonteeritud "raudne eesriie", mis selle loojate arvates tõmbas ka piiri hea ja kurja vahele. Kodueestlasena on mul raske analüüsida Eesti Kultuuripäevade programmi, piirdun ainult üldmuljetega, mis teravalt mällu on jäänud.

Eesiteks Eesti Majast. Selle kinnistu väärtust pole millegagi võimalik mõõta. Eesti meremeestele, kes palju aastakümneid tagasi selle maja omandasid, et oleks koht kus New Yorki sattudes omavahel napsi saaks võtta, on eestlaskond tublisti tänu võlgu. Kogu majast õhkub kodusoojust, mida New Yorgi kivilinn muidu pole aldis pakkuma. Inimesed on kodused ja baaris on ehtne eesti pidu, välja arvatud see, et puudub kuri uksehoidja, kes igapäev, kes talle meeltemööda ei ole, tänavale viskab.

Samal ajal kui meeoleolu baaris hoogu võtab, esineb ka kodueesti poliitik Tunne Kelam. Kuigi tema jutt on intelligentne ja loogiline, tundub see mulle põhjendamatult optimistlik. Langeme sageli lõksu, kui tahame tõena võtta seda, mida loodame. Ajalugu on aga karmilt tõestanud, et soovide ja reaalsuste vahel on sageli kuristik, mille ületamiseke on vaja enam oskusi ja kavalust kui hüppevalmidust. Ma ei usu põrmugi, nõukogude okupatsioonivägede peatsesse lahkumisse Eestist ja ammugi mitte sellesse, et okupatsioonivägedega koos lahkub märgatav osa vene elanikkonnast. Kelamil, lugupeetud poliitikul, on õigus oma arvamust alati avaldada, kuid pagulasühiskonna suhtes on ebaõiglane talle rääkida ainult seda, mida ta kuulda soovib. Asjade teist ebameeldivat külge on siinsetel eestlastel ka õigus teada saada.

Bostonis õppiv Tõnu Naissoo ei armasta kodumaal sageli kontserte anda. Siin New Yorgis on ta tasemel nagu alati. Kui Eestimaa kontserdipublik lausa "hiilgab" oma vaoshoitusega, siis siin on erakordselt tänulik kuulajaskond, osatakse heast muusikast ja interpretatsioonist rõõmu tunda ja seda väljendada. See on kunstnikule väga vajalik. Üldse on kodumaal kombeks oma kultuuritegelaste üle rohkem iriseda kui neid kiita. See nagu kuuluks meie kultuuriringkondade elulaadi. Paljudes vaimuinimestes on see tekitanud kibestumist, solvumist ja olnud ka ajendiks kodumaalt lahkumisele.

Teadmatus on põhjuseks miks paljudes eestlastes kodumaal on kinnistunud arvamus nagu voolaksid Ameerikas piimajõed ja jõukus tuleb kätte iseenesest. Müüt Ameerikast, millele omamoodi aitab kaasa Soome televisiooni poolt ohtralt pakutav Ameerika klantspilt, on eriti noorte juures omandanud kinnisidee staatuse. Ehk selle tõttu oli minule New Yorgi Kultuuripäevade suurimaks üllatuseks heavy-rockansambli "Metallist" osalemine. Noored mehed, kes kodumaal eriti suurt edu ei saavutanud, olid sedavõrd veendunud oma võimetes, et tulid "läbi lööma" New Yorki. Kõik oleks kena, kui sinne pagulasühiskond suudaks aidata kõiki soovijaid. Tahtmatult meenuvad Mart Laari hoiatused mõtteviisi ees nagu peaksid nullist alustanud pagulaseestlased moraalselt olema kohustatud abistama nullini jõudnud kodueestlasi.

Kultuuripäevade teine õhtu oli meeleolukas nagu eestlaste koosviibimised ikka. Napsi võeti "pisut" rohkem kui teiste rahvaste pidudel. Kõik olid mõnuses meeleolus, tüütult pidas end üleval vaid kodueesti maletäht, kellest meie spordiajakirjanikud on omamoodi ebajumala teinud. Eks ole selleski omajagu groteski ja traagikat.

J. Kennedy lennuväljalt stardib lennuk, mis peab mu koju toimetama. Ikka veel läbi kolmandate riikide, läbi kolmandate isikute on meie läbikäimine. Oleks aeg teineteise juurde otse sõita. Meil on võõra riigi piirivalve ja JFK lennuväljal Ameerika Ühendriikide immigratsioonitalituse ametnik, kes piinliku täpsusega uurib minu nõukogude passi..., seniks saatku mind suurepärased mälestused Marhattani 34.tänavaga majast nr. 243 ja seal viibinud (ja viibivatest) headest inimestest.

ESINDUSED & TOIMETUS

USA:s; NEW YORK, MARI LEESMENT: 321 Rockaway Str. Boonton, NJ 07005, tel. 201-334-0209; CHICAGO, URVE AUKSI: 13977 Stonehenge, Orland Park, IL 60462, tel. 312-460-1837; CHICAGO, HILJA PIKAT: 1259 W. North Shore, Chicago, IL 60626.

KANADAS: TORONTO, VELLO SALO: 2661 Kingston Rd., Scarborough, Ont. M1M 1M3, tel. 416-265-2458; TORONTO, LIIS TRUUVERT: 130 Garnet Ave., Toronto, Ont. M6G 1V7, tel. 416-533 4213; VANCOUVER, LIIS & MATTI KLAAR, 4185 Canterbury Crescent, North Vancouver, B.C., V7R 3N4, tel. 604-986-4050.

AUSTRALIAS: SYDNEY, TIIA RAUDMA: 11/19 Waruda Street, Kirribilli NSW 2061, tel. 02-929-6415.

SOOMES: HELSINKI, EEVI NIVANKA: Ulvilantie 10 B 22, 00350 Helsinki, tel. 0-55 14 73.

PRANTSUSMAAL: PARIS, ENE RÄMMELD: 33 rue Beaunier, Paris 75014, France, tel. 1-45 43 93 60

NORRAS: OSLO, TIIU JA ENN ANDERSON: Ingierkollveien 45, N-1410 Kolbotn, tel. 2-80 87 40.

EESTIS: TALLINN, SIRJE RUUTSOO: Kiire 28 - 2, 200 007 Tallinn, tel. 68 44 82; TARTU, TIIT PRUULI: Vilde 18 - 3, 202 400 Tartu, tel. 6 15 65

AK ILMUB NELI KORDA AASTAS.

UUED TELLIMISHINNAD 1990:

100 SEK ROOTSIS JA SKANDINAAVIAS

110 SEK EUROOPAS

20 CAD KANADAS

17 USD USAs

22 AUD AUSTRALIAS

Õhupost ülemereaadesse

*

TOIMETUSE ja TALITUSE AADRESS ON: ENNO KLAAR, Älvkarleövägen 12, S-115 43 STOCKHOLM. Korrektor: Silvi Nemvalts.

* UUS AADRESS ALATES 1.7.90: GRÄNSVÄGEN 18, S-163 52 SPÅNGA, TEL. 08-761 2777. TELLIMISED: "AJA KIRJA" SAAB TELLIDA ROOTSIS, SKANDINAAVIAS ja EUROOPAS OTSE TOIMETUSELT, tasudes hinna posti jooksvale arvele (postižiiro) nr 12 77 47 - 4, või raha tšekiga Enno Klaari nimele. Igal pool mujal toimub tellimine ligema esindaja kaudu.

PE $\frac{A}{1166}$ a 57

1990

SISUKORD

(Kaug)metsaülikool neli korda aastas	Enno Klaar	2
Mõtteid EV 72 aastapäeval	Valter Rand	3
Kõnelus Tiia Raudmaga	Alar Olljum	9
Märkmeid Eesti Kongressilt	Aho Rebas	17
Okupant porno		21
Eesti eksiilkirjandus kogupildis	Raimond Kolk	22
New Yorgi Kultuuripäevad		27
Võitlev kultuur	Mardi Valgemäe	27
Alfons ootab ahvi		29
Kunst või menu	Mardi Valgemäe	30
Kes külvab, see lõikab	Mardi Valgemäe	31
Maakera alumiselt poolelt	Jaak Maandi	33
Kaanekujundaja 88	Vella Pihlak	36
Kaanekujundaja 89	Iivi Raudsepp	38
Metsaülikoolid:		
Metsaülikool Austraalias	Tiiu Salasoo	40
Metsaülikool Kihnus		41
Metsaülikool Rootsis		43
Kodueestlane New Yorgis	Rein Lang	45
Esindused ja toimetus		47